

SUVANNON SEUTU

SAKKOLAN, METSÄPIRTIN JA VUOKSELAN PITÄJÄLEHTI

Piirakanpaistoa miesvoimin. Ero Patja paistaa perunakakkaroita veljensä Laurin ja Olavin kanssa Sakkolassa 1934. Kuva kirjasta Suvannon helmi; Haparainen, Kelja ja Purpua. Ruokamuistoja Metsäpirtistä, Sakkolasta ja Vuokselasta sivuilla 26-28.

NRO 1/2009

HELMIKUU

Mitä kertoo Vuokselan suojeluskuntakirja, sivut 20-22.

Metsäpirttiin piilotetun yli satavuotiaan kultakellon tarinaa, sivut 14-15.

SUVANNON SEUTU nro 1/2009:

- * Paukun palsta, Veli venäläinen, s. 3
- * Turkkisen turinat, Vuoksen varrelta, s. 5
- * Suvannon seudun pitäjäyhteisöt neuvonpidossa:
Onko Karjalanmatkoille riittävästi tarjolla tietoa, s. 6-7
- * Viipuri oli myös vankilakaupunki, s. 8-10
- * Evakkovaellus heinäkuussa Virolahdella, s. 11
- * Melkein karjalainen, s. 12-13
- * Kultakello venäläisen kiitoksena, s. 14-15
- * Terveisiä kaukaa - kuka muistaa
amerikkalaispojan Metsäpirtissä, s. 16
- * Turun Seudun Metsäpirttikerho viisivuotiaaksi, s. 17
- * Tapahtumia kahdeksan vuosikymmentä sitten
Sakkolassa ja Vuokselassa, s. 18-19
- * Vapaussotaan liittyviä tietoja Vuokselasta, s. 20-23
- * Virkin virkkeet: Entisajan sääilmiöt,
tapahtumat ja vanhan kansan merkkipäivät, s. 24
- * Vuokselaisii arepyhäilta, s. 25
- * Vuokselainen ruokatalous 1900-luvun alussa, s. 26
- * Laskiaisen ruokamuistoja Metsäpirtistä, s. 27
- * Maidonkäsittelyä Korvenkolkan Pajarilla Sakkolassa, s. 28
- * Terveisiä Kostermaasta ja Sipilänmäeltä, s. 29
- * Lempäälän Karjalaseuran toimintaa, s. 30
- * Perhetapahtumia, s. 30
- * Kyläkirjojen infoa, s. 31 * Yhteystietoja, s. 32

HYVÄ LAHJA jälkipolville ja muille läheisille:
Tilaa oma pitäjälehti! puh. 040 730 2622
Kahdeksan numeroa vuodessa karjalaista
asiaa, historiaa, muistoja ja nykypäivää.
Vuosikerta vain 25 euroa!

SAKKOLA-JUHLAT
pidetään
PIRKKALASSA
su 26.7.2009.
Laita jo almanakkaasi!

Talvikaudella
Sakkola-Museo
on auki vain
ennakkotilauksesta
Kuokkalan museoraitilla
Lempäälässä.

Tiedustelut:
Antti Hynnä
0408490048

Hannu Turkinen
040 581 4398

SEURAAVA LEHTI
ilmestyy maaliskuussa.

Aineistot toimitukseen
13.3. mennessä, kiitos!

Lehti on myös
pääsiäisnumero!

PAUKUN PALSTA

Veli venäläinen

Veli venäläisestä on Suomessa monta juttua ja kas-kua. Neuvosto-
aika kerrottiin, että kommunistisen puolueen pääsihteeri Brezhnev olisi kysynyt presidentti Kekkoselta, että ovatko suomalaiset ja venäläiset veljiä vai ystäviä. Tähän Kekkonen oli anekdootin mukaan vastannut: ”Olemme veljiä, ystäväni voinkin valita.”

Usein veljekset eivät välttämättä ole parhaita kavereita keskenään. Joskus isoveljiä kiusaa pikkuveljeä ja saattaa ottaa isomman ja vahvemman oikeudella tämän leikkikaluja, polkupyörän tai vaikkapa sukset omaan käyttöön. Toisinaan heille voi tulla perintöriitoja siitä, mikä osuus kummallekin kuuluu.

Veljekset ovat kuitenkin aina veljeksiä. Aina on parempi, kun veljesten kesken ei syntyisi mitään isompaa eripuraa. Usein veljekset ovat toistensa parhaita kavereita ja puolustavat toinen toisiaan, jos tulee tiukka paikka. Omalta kohdaltani voin sanoa, että oma pikkuveljeni on paras kaverini – heti vaimoni jälkeen – emmekä koskaan jätä toisiamme pulaan.

”Piä venäline veljennäis, mutt piä puukko hihhas”, opastivat vanhat karjalaiskukat ennen poikiaan näiden lähtiessä ensimmäisiä kertoja kauppatie Pietariin. Tämä sanonta osoittaa sen, että suomalaiset Pietarin kävijät olivat huomanneet, että venäläinen oli parempi kauppias kuin suomalainen.

Vanhemmat miehet opastivat nuorempia olemaan varuillaan, ettei venäläinen huijaa karjalaismiestä kauppoissa. Venäläiset pitivät suomalaisia tyhminä tsuhkina, joita oli helppo petkuttaa kaupanteossa. Usein kävi kyllä niinkin, että suomalaiset ainakin kuvittelivat pettäneensä venäläisiä.

Suomalaisten ja venäläisten epäluulo toisiaan kohtaan on vanhaa perua. Ruotsin ja Venäjän raja on vuodesta 1323 saakka jakanut suomalaisasutuk-

sen kahtia. Osa karjalaisista jäi Ruotsin vallan alle, osa Venäjän puolelle. Venäjän puolelle jääneitä karjalaisia nimettiin rajan toisella puolella ryssiksi ja Ruotsin puolelle jääneitä kutsuttiin Venäjän puolella ruotseiksi ja myöhemmin tsuhniksi. Rajasta on käyty vuosikatoja sotia ja rosvojoukot kummaltakin puolen rajaa ovat tehneet ryöstöretkiä naapurin puolelle.

Nyt Suomen ja Venäjän raja on ollut jo kohta 65 vuotta rauhan raja, jolla sotia ei ole käyty. Se on varmaan pisin rauhankausi, mitä tällä rajalla on koskaan ollut. Luonnollisestikaan tällä rajalla ei käyty sotia silloin, kun Suomi kuului autonomisena alueena Venäjän valtakuntaan.

Uskoakseni näiden rauhan vuosien seurauksena veli venäläisestä alkaa pikkuhiljaa tulla myös ystävä ja kaveri. Vähitellen nyt, kun neuvostoaikojen jälkeen me tavallinen kansa voimme paremmin tutustua toisiimme, alamme myös luottaa toisiimme.

Hannu J. Paukku

Sakkola-Säätiön

valtuuskunnan puheenjohtaja

Harjatie 5, 32210 LOIMAA

GSM 0500-741296

hannu.paukku@punkalaidun.fi

Suvannon alueet pitäjien kirjat luetteloitu

Nyt on Metsäpirtin, Pyhäjärven, Raudun, Sakkolan ja Vuokselan kirjallinen tuotanto saatu yhteiseen luetteloon, kun pyhäjärveläinen Kauko Hinkkanen on koostanut kirjallisuudesta listaa. Varsin mittava luettelosta onkin syntynyt, sillä eri aihepiireittäin ja pitäjittäin laadittu yhteenveto käsittää peräti 17 liuskaa tiuhaan kirjoitettua tekstiä. Kertaalleen tarkistettu luettelo on taltioituna sukkututkimuspiiriin kotisivuille ja löytyy osoitteesta www.suvannonsuvut.net. Myöhemmin on luetteloa määrää laajentaa käsittämään myös pitäjistä tehdyt DVD- ja VHS-tallenteet. Kirjallisuusluetteloon tarvittavia lisäyksiä voi toimittaa Kauko Hinkkaselle, yhteystiedot löytyvät ko. sivulta.

Lappeenrannan maakuntakirjasto auttaa etsinnässä

Karjalaisesta kirjallisuudesta löytyy tietoa myös Lappeenrannan maakuntakirjaston kotiseutuaineistosta. Eli nykyisen Etelä-Karjalan ja Karjalankannaksen alueita käsittelevää kirjallisuutta voi hakea internetistä sivulta: <http://www.lappeenranta.fi/kirjasto>. Siellä Etelä-Karjala -aineistoa otsikon alta löytyvät luovutetun Karjalan pitäjä- ja kylähistoriat, jotka kuuluvat Lappeenrannan maakuntakirjaston kokoelmiin.

- Kattavasti kaikkia kirjoja ko. alueen pitäjistä ja kylistä meillä ei kuitenkaan ole, muistuttaa kirjastonhoitaja Terttu Toivari

www.lappeenranta.fi/kirjasto -sivulta kohdasta aineistohaku, varaukset ja uusinnat, voi tutkia, millaista aineistoa kirjastossa on.

- Kun valitsette tämän kohdan, tulee esiin vihreällä pohjalla kirjaston aineistohakusivu, jossa lukee mm. web-origo. Tästä voitte valita tarkennetun haun ja sen jälkeen kohtaan asiasana voitte kirjoittaa esim. Metsäpirtti, Sakkola tai Vuoksela. Mikäli haluatte myös lehtiartikkelit mukaan, täytyy laittaa ruksi kohtaan näytä sisältö/artikkelit/kappaleet.

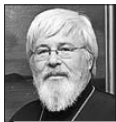
Asiantuntijan matkassa

KARJALA-LEHDEN JA KARJALAN LIITON RISTEILY LAATOKKA JA ÄÄNINEN 12.-17.7.

Valamo-Syväri-Kizhi-Petroskoi

Asiantuntijoina risteilyllä: Karjalan ja koko Suomen arkkipiispa Leo, Karjalan Liiton toiminnanjohtaja Satu Hallenberg, Karjala-lehden päätoimittaja Antti O. Arponen, dosentti Silvo Hietanen, päätoimittaja Jyrki Härkönen ja Karjalan Liiton Pro Carelia -mitalin saanut taiteilija Raita Karpo.

Arkkipiispa Leo

Satu Hallenberg

Matkan aikana laivalla kuullaan useita asiantuntijoiden luentoja karjalan kielestä, suomalais-ugrilaisista kansoista, Valamon vaiheista ja sotahistoriasta sekä tutustutaan karjalaiseen käsityöperinteeseen.

Ja "Kun ilta tummuu ja syttyy tähdet taivaan" tanssitaan ja lauletaan yhdessä.

Antti O. Arponen

Jyrki Härkönen

Reitille mahtuu nähtävää: maailman kauneimpien saarten joukkoon lukeutuva Valamo, Unescon maailmaperintölistalle kuuluvat ainutlaatuiset Kizhin puukirkot, Petroskoi, Syväri, Äänisen aallot...

Silvo Hietanen

Raita Karpo

Hinta alk. 698€/hlö/C3

Tilaa uusi Asiantuntijan matkassa 2009-esite!

LomaLinja

Ratinanlinna, Aleksanterink. 32, 33100 Tampere
p. 010 289 8100, 010 289 8101 (ryhmät)
lomalinja@lomalinja.fi, www.lomalinja.fi

Sakkola-Seura ry
sääntömääräinen

vuosikokous

pidetään su 15.2.2009

klo 13.00

Karjalatalolla Galleria-salissa,

Käpylänkuja 1, Helsinki

Tervetuloa!

Johtokunta

KYSY MEILTÄ

**KARJALANMATKOISTA JA
MUISTAKIN REISSUISTA**

Myllytie 58, 37370 NARVA

p. (03) 373 7300,

040 716 6170

info@vesilahdenliikenne.net

Vesilahden Liikenne

Karjalaiset kesäjuhlat vietetään Kuopiossa 12.-14.6.2009

Karjalaisten kesäpäivien teemana Kuopiossa kesällä 2009 on asutustoiminta. Sotien jälkeen Kuopion seudulle sijoitettiin salmilaisia ja impilahtelaisia, Iisalmen ympäristöön suistamolaisia ja korpiselkäläisiä.

Lapinlahdella, Alapitkän kylässä sijaitsee Suomen asutusmuseo. Se on Laatokan Karjalasta Salmista evakkoon lähteneiden Yrjö ja Anni Muren entinen koti. Muren tilalla asuttiin vakituisesti 1970-luvulle asti. Museo on Karjalaisten kesäpäivien retkikohde.

Lapinlahdella asutukseen otettiin lähes 10 500 hehtaaria maata ja asutustiloja muodostettiin noin 160.

Asutustoiminta vaati suomalaiselta yhteiskunnalta suurta taloudellista panostusta ja asutusorganisaatiolta valtavaa työtaakkaa. Suurimman työn tekivät asutettavat raivatessaan peltoja ja laitumia, pystyttäessään uusia taloja, karjasuojia ja muita rakennuksia sekä tehdessään teitä kaukaisille salopalstoilleen.

Siirtoväestöstä yli puolet oli maatalousväestöä. Vuonna 1945 säädetyn maanhankintalain nojalla Suomeen muodostettiin kaikkiaan 45 000 uutta maatilaa ja 56 000 asuintilaa.

Laatokan Karjalan ja Raja-Karjalan väestölle osoitettiin uusia kotipaikkoja Pohjois-Savon lisäksi Keski-Suomesta ja Pohjois-Karjalasta. Vuoden 1949 lopussa silloisessa Kuopion läänissä (johon kuului myös Pohjois-Karjala) oli 50 484 siirtokarjalaista ja Mikkelin läänissä 25 051.

Lahjoituksia Sakkola-Museolle

Ritva Kekkonen on lahjoittanut Sakkola-Museolle Tikka-merkkisen ompelukoneen, jonka Aino Kekkonen oli osittanut itselleen palattuaan takaisin Karjalaan syksyllä 1941. Aino Kekkosen koti oli Sakkolan Tikansaarella.

Hannu Riikonen lahjoitti jatkosodan aikaisen Haitermaan Sirkkeli Koneosuuskunnan laskuja, kuitteja, perustamisasiakirjoja ym. kirjallista materiaalia. Sirkkelin asiapaperit saatiin siis alkuperäisinä tallettaviksi.

Lisäksi hän lahjoitti myös muita asiapapereita skannattavaksi museon kokoelmiin.

TURKKISEN TURINAT

Vuoksen varrelta

Mielenkiintoinen joulun aika on ohitse ja luonto yrittää tehdä tänne Tampereenkin seudulle oikeaa talvea.

Vaimo Soilin kanssa lupauduimme syyspimeillä joulupukiksi ja muoriksi tuohon lähikauppaan Ideaparkiin. Ajattelimme edistävämme joulusatukirjan myyntiä punanuttuina. Kauppa ei erityisemmin siellä käynyt, mutta monenmoisia kokemuksia saimme. Eihän joulupukki muoreineen voinut kovasti elämöidä kirjastaan, pääasianahan oli lasten kuuleminen ja heille joulutervehdysten kirjoittaminen muorin korttien myötä. Niitä kertyi aika karpio, kaikkiaan kolme ja puolittuhatta kertaa tuli raapustettua joulutervehdys. Kaiken kaikkiaan taisi pukin kodan seutuvilla vieraila kuukauden aikana lähes kymmenentuhatta vierasta 20 eri maasta. Saipa siinä harjoitella kahdeksalla kielellä hyvän joulun toivotukset, muuhun eivät oikein aika ja taito riittäneet.

Joulunaluspäivät ja pyhät vietimme perhepiirissä vieraillen poikien luona nauttimassa lastenlasten aidosta jouluristemusta. Luonnollisesti kirkossa-

käynti ja kynttilöiden sytytys kuului ohjelmaan. Tapaninajelulla kävi kummipoika Mikko Kallosen äiti-Irjan ja isä-Eskon kanssa eli sitäkin perinnettä päästiin vaalimaan.

Joululahjakirjojen parissa pääsin painutumaan Vuoksen varren elämään melko perusteellisesti.

Laila Hirvisaaren neljäs Imatra -aiheen romaani Vuoksen helmi vei ajatuksissa vaimon synnyinseuduille ja rii-
ausmaisemiini. Onhan meidät kuulutettu Tainionkosken kirkossa ja muutoinkin olen saanut nauttia vuosien saatossa Saimaan ja Vuoksen alkupään vesien ja rantojen upeista maisemista, viimeksi Salpalinja-retkellä.

Onneksi olimme keksineet Suvannon helmi -nimen ennen Hirvisaaren teosta. Niinpä ei kukaan pääse kirjaryhmäämme syyttelemään matkimisesta.

Jatkoa kirjojen parissa seurasi, kun vaimon serkku Jukka Lappalainen toi isänsä jäämistöstä meille lahjaksi Imatrusta, Jääskestä, Joutsenosta ja Vuoksen vesistön vaiheista kertovaa kirjallisuutta. Eno -Matti paneutui elämänsä aikana Imatran seudun vaiheisiin perusteellisesti ollen mukana monissa perinne- ja museohankkeissa.

Ossi Seppovaaran kirja Vuoksi Luonto ja ihminen vesistön muovaajina vuodelta 1984 oli mieluisin löytö. Kirjan myötä pääsin syventymään Vuoksen vaiheisiin ja muutoksiin sen kuluksa. Ensin virta vei suoraan Suomenlahteen, maan noustessa Laatokkaan Käkisal-

men kautta ja lopulta Kiviniemen ja Suvannon kautta Taipaleeseen päätyen Laatokkaan.

Kalastus on ollut keskeisessä asemassa kussakin vaiheessa, mutta myös kulkuväylänä, energian lähteenä ja teollistumisessa on Vuoksi näytellyt suurta roolia. Tänä päivänäkin mahtavan virran vaikutukset ovat nähtävissä rakennetuissa ympäristöissä. Toivottavasti erilaiset ympäristöongelmat saadaan molemmin puolin rajaa hoidetuksi, niin tulevatkin sukupolvet pääsevät nauttimaan monimuotoisesta Vuoksesta.

Talvi- ja jatkosodan ajan Vuoksi oli keskeisessä asemassa itäisen kannaksen taisteluissa. Äyräpää, Vuosalmi, Kelja ja Taipale ovat tuttuja nimiä kaikille noilta vuosilta. Äyräpää ja Taipale ovat saaneet muistopatsaansa. Viimeisin viesti Keljan kohdalta kuulostaa myönteiseltä. Kevään korvalla käymme patsashanketta tutkailemassa. Jos saamme kirjallisen vahvistuksen asiaan, niin ensi syksynä pystytettäneen Keljaan Runteenmäelle tai Keljan pelloille yhteistyössä venäläisen osapuolen kanssa muistopatsas muistuttamaan sodan ankarista ajoista.

Vuoksen varsi saa silloin lisää kerrottavaa tuleville kulkijoille.

Hyvää loppuvuotta 2009 kaikille leh-temme lukijoille!

Toivottelee

Hannu Viljonoja Turkkinen

Suvannon seudun pitäjäjyhteisöjen tammikuun kokoukseen osallistuivat mm. Hannu J. Paukku Sakkolasta, Ilmi Pesonen Metsäpirtistä, Markku Paksu Raudusta, puhetta johtanut Erkki Heiskanen ja sihteeri Marja Huovila Käkisalmen sekä Aila Alanen ja Hannu Turkkinen Sakkolasta. Kokousuutinen seuraavalla aukeamalla.

Suvannon seudun pitäjät pohtivat
yhteistoiminnan edistämistä ja tiedonjakamista

Onko Karjalanmatkoille tarjolla riittävästi matkaeväitä?

Löytyykö luovutetun alueen pitäjien internetsivuilla riittävästi tietoa esimerkiksi Karjalan kannakselle matkaavalle? Kuinka kehittää kotisivuja ja miten hyödyntää pitäjälehtiä informaation jakamisessa? Kuinka kirjallisuusluettelot palvelevat tiedonjanoisia? Miksi kannattaa pitää yhteyttä venäläisviranomaisiin?

Muun muassa näitä asioita pohdittiin Suvannon seudun pitäjäjyhteisöjen tapaamisessa 25.1. Karjalatalolla Helsingissä. Tapaaminen sai runsaslukuisen, parikymmenhenkisen osanoton ja keskustelu venyi peräti kolme- ja puolittunaiseksi. Kokousta luotsannut Käkisalmi-säätiön hallituksen puheenjohtaja Erkki Heiskanen kiittelikin kokousväkeä aktiivisesta ja monitahoisesta keskustelusta sihteerinä toimineen Marja Huovilan kirjoittaessa kynä sauhuten.

Suvannon seudun pitäjien välillä on yhteistoimintaa lujitettu ja tiivistetty jo useamman vuoden ajan. Mukana ovat olleet Metsäpirtti, Rautu, Räisälä, Sakkola, Vpl. Pyhäjärvi ja Vuoksela, ja nyt aktiivisempaan yhteistoimintaan on liittynyt myös Käkisalmi.

Kotisivuille esiin pieniä matkaoppaita

Naapuripitäjiin, niiden historiaan, nähtävyyksiin ja nykypäivään tutustumiseksi on järjestetty yhteisiä matkoja. Tulevana keväänä Suvannon seudun pitäjäsäätiöiden edustajat matkaavat yhdessä kannakselle erityiskohteena Metsäpirtti ja Rautu. Raudun esittelemisestä päävastuun kantaa Markku Paksu, ja Metsäpirttiä tekee tutuksi Kalevi Hyytiä yhdessä Kirvesmäkikerhon Mauri Ukkosen kanssa. Matkan käytännön asioita valmistelevat Pirkko Hyytiä ja Markku Paksu.

Karjalanmatkailuun liittyen mietittiin

sit, mitä antimia esimerkiksi pitäjien kotisivut antavat matkaeväiksi. Ilmi Pesonen kertoi saaneensa kyselyjä, joissa kaivattiin tiivistä tietopakettia Suvannon seudun käyntikohteista ja käyttäjäystävällistä ohjeita niillä vierailuihin.

– Valitettavasti tällä hetkellä pitäjien nettisivuilla ei kovin helposti saa irti tietoa, mitä nähtävää on, missä kannattaa käydä ja miten sinne pääsee.

Kalevi Hyytiän mukaan internet on kuitenkin paras väline saada tietoa reaaliajassa kaikkien ulottuville. Jos jokainen pitäjä tekisi samantyyppisen sabluunan mukaan tiivistelmän alueensa nähtävyyksistä, olisi netistä helppo tulostaa paperille ”oma matkaopas” jokaiselle reissuun lähtijälle.

Keskusteluissa tuli esiin ajatus, että olisiko Karjalan Liitto se taho, joka voisi ohjeistaa, koota rungon, mitä tietoja luovutettujen pitäjien kohdalta ensisijaisesti odotetaan.

– Internetissä saadaan esille ajantasaista tietoa, ja kun mukana on linkit toisiin pitäjiin ynnä muille tahoille, niin sitä kautta saadaan kokonaisuus esille. Oma vaivansa pitäjäjyhteisöillä on toki muokata materiaalinsa nettisivuille ja haaste pitää ne ajan tasalla, myönsi Hyytiä.

Muutamat matkoja vetäneet kertoivat tulostavansa paperille karttoja ja muuta kättäpidempää matkaevääksi, että ensikertalainenkin turisti pääsee käsitukseen, missä mennään.

– Varmasti olisi hyvä vaihtoehto, että kunkin pitäjän nettisivuilla löytyisi lyhyt, selkeä esittely, jonka voisi tulostaa A4-paperille, tuumasi Antero Pärssinen.

Pitäjälehtiin infopaketteja

Hannu Turkkinen ja Reino Äikiä muis-

tuttivat, että myös omissa karjalaisissa pitäjälehdissä saadaan yleistietoa leviämään, joten lehdissä kannattaisikin keväisin julkaista informaatiota kesämatkoja ajatellen.

– Jos näistä infolehdistä otetaan isompia painoksia, niitä on mahdollista hyödyntää ehkä seuraavinakin vuosina, arveli Äikiä.

Tuleeko joskus Suvannon seudun pitäjistä oma pieni matkaopas, jää nähtäväksi. Sen sijaan todettiin, että on jo olemassa mm. 1990-luvun puolivälissä tehty perustietopaketti luovutetun alueen pitäjistä, joka tosin vaatii jo päivittämistä. Matkaajan ”perusraamatuksi” käynee Markus Lehtipuun tekemät kannaksen matkaoppaat.

– Mutta aina tietysti tulee uutta tietoa, kuten hiljattain venäläisten Sakkolassa avaama sotamuseo, Turkkinen totesi.

Sukumarkkinoita ja kirjatietoa

Karjalatalolla pääsiäisen jälkeisenä lauantaina 18.4. järjestettävistä pitäjä- ja sukumarkkinoista muistuttivat Kaarina Pärssinen ja Pirkko Hyytiä. Markkinoille toivotaan pitäjiltä omia esitellypisteitä, tarvittaessa kannattaa turvautua naapuriapuun.

Kirjojen ynnä muun materiaalitarjonnan ohella paikalle on luvassa tietokoneineen ”läppäri-ihmisiä”, jotka saattavat pikaisestikin löytää netistä vihjeitä vaikkapa sukujuuriaan etsiville.

– Ja aiemmin pidettyjen Karjalaisten kesäpäivien sijaan Käkisalmessa järjestetään heinä-elokuun taitteessa Suvut kohtaavat -tapahtuma, muistutti Kaarina Pärssinen.

Suvannon seudun sukututkimuspiirissä toimiva Kauko Hinkkanen on koonnut kirjallisuusluettelon, jossa on tietoa alueen pitäjien kirjallisuudesta.

Asiaa voi tutkailla osoitteen www.suvannonsuvut.net kautta.

– Erittäin hyvä luettelo. Vielä parempi, jos se voitaisiin täydentää tiedoilla, mitä teosta on vielä saatavissa ja mitä ei, huomautti Kaarina Pärssinen.

Hän sanoi, että Suomen sukututkimusseuran kirjasto Helsingissä ottaisi mielellään kylä- ja pitäjäkirjoja vastaan, ja toivoi niitä toimitettaviksi myös maakuntakirjastoihin.

Lappeenrannan maakuntakirjaston sivuilta www.lappeenranta.fi/kirjasto löytyy myös melko kattavasti tietoa karjalaisesta kirjallisuudesta; aineistohakusivu web-origo auttaa tarkempaan hakuun.

Pitäjälehlien laittamisesta kotisivuille luettavaksi oli kahtalaista mielipidettä. Pyhäjärveläisten mukaan käytäntö laittaa vuosikertojen pdf-versiot jälkikäteen nettiin ei ole vähentänyt tilauskantaa, vaan poikinnut uusia tilauksia.

Venäjä-yhteistyötä tarvitaan myös

Käkisalmen museolle yhteyksiä pidetty on mm. pyhäjärveläisten ja käkisalmlaisten taholta. Viime vuonna Waldhofin aika Käkisalmissa -kirjan toimitanut Marja Huovila kertoi, että se sekä muut museolle viedyt teokset on otettu mielenkiinnolla vastaan.

Yrjö Kaasalainen kertasi myös yhteistyötä, jossa Käkisalmen museonjohtaja Maria Likhajan ja hänen tyttärensä Marian taidenäyttelyä viime kesänä Tampereella tuettiin auttamalla mm. näyttelyn valvomisessa.

Kaikkiaan yhteydenpito venäläisviranomaisiin nähtiin tärkeäksi. Hannu J. Pauku totesi tutustumisen ja tervehdyskäyntien edesauttavan erilaisia hankkeita ja matkailua.

– Venäläisten kiinnostus yhteistyömintaan on ylittänyt jopa odotuksia,

kun Suvannon seudun sijaan koko Käkisalmen maakunnan kuntajohto on ollut halukas tapaamisiin.

Talvisodan taistelupaikalle Keljaan on jo pitkään suunniteltu muistomerkkiä. Sakkola-Säätiön ja Erillinen Pataljoona 6:n edustajat vierailevat Venäjällä helmikuussa odottaen nyt lopullista vastausta siihen, toteutuuko hanke vai ei.

– Nyt talvisodan 70-vuotismuistovuonna patsas pystytetään, joko Venäjälle Keljaan tai sitten Suomeen. Ja Keljan taistelujen muistopäivänä 27.12.2009 pidetään muistojuhla, todennäköisesti Tampereella, kertoi Hannu Turkinen.

Suvannon seudun pitäjäjyhteisöjen seuraava kokoontuminen on Sakkola-Säätiön isännöimänä 27. syyskuuta Lempäälässä.

Marjo Ristilä-Toikka

Aina niin tylsiä kuvia...

Kaikki me, jotka erinäisissä tilaisuuksissa ja tapahtumissa heilumme kameran kanssa, haluaisimme tietysti ottaa mukaansatempaavia, tapahtumarikkaita, lukijaa kiinnostavia kuvia. Mutta: liekö kuvaajan mielikuvituksettomuutta, kun esimerkiksi kokouksista harvemmin mitään kovin innostavia otoksia tulee. Kopautetaan nuijaa, pidetään puheenvuoroa, esitellään jotain karttaa tai kaavakuvaa, tutkitaan tietokoneruutua, kätellään ja juodaan kahvia.

Suvannon seudun pitäjäjyhteisöjen tapaamisessa olin juuri napsinut näitä perusotoksia ja kuiskasin sitten vieressäni istuneen Hannu J. Paukun korvaan: ”Taas tuli tylsiä kuvia...” Ja sitten alkoikin tapahtua, kun Kaarina Pärssinen vinkkasi Kalevi Hyytiälle ja puolestaan

kuiskutti jotain tämän korvaan. Niinpä, Kalevi oli kotoa kiireessä lähtiessään vetäissyt pikeepaitansa nurin päin päälle. Asia oli korjattavissa vain ripeällä riisu, käännä ja pue -liikkeellä. Ka-

levi teki sen tyylikkäästi keskellä kokousta – ja kerrankin oli toimittajalla paljasta pintaa kuvattavana. Julkaisemme kuvan Kalevin – ja tietysti puolisonsa Pirkon – luvalla. -MRT

Pitäjämme internetissä

www.metsapirtti.net

www.sakkola.fi

www.vuoksela-seura.fi

Viipuri oli myös vankilakaupunki

Viipuri oli 1930-luvulla, paitsi Suomen toiseksi suurin kaupunki, myös läänin pääkaupunkina Itä-Suomen hallinnollinen, hengellinen ja sivistyksellinen keskus sekä maan suurin varuskuntakaupunki. Mutta Viipuri oli myös vankilakaupunki. Vanhassa linnassa sijaitsi vankila lähes sen perustamisesta lähtien. Pantsarlahden työ- ja ojennuslaitos toimi 1831-1882 Viipurissa.

Uuden lääninvankilan rakentaminen 1884 Papulan kaupunginosaan oli aikanaan yksi suurimmista ja paljon keskustelua, arvosteluakin herättäneistä valtion rakennustöistä.

Viipurin lääninvankilasta tuli 1920-1930-luvuilla Suomen suurin lääninvankila. Vankilalla oli myymälä Punaisenlähteen torin varrella, jossa myytiin myös muissa vankiloissa valmistettuja tuotteita.

Vuoden 1905 poliittinen liikehdintä, sortokaudet ja Siperiaan karkotukset, vuosien 1917-1918 tapahtumat, Viipurin lääninvankilan murhenäytelmä 1918, talvisota, vankilan evakuointi ja palaminen Viipuriin 1941, vankilan korjaaminen, uudelleenrakentaminen ja evakuointi uudelleen sekä Viipurin menetyks 1944 liittyvät Viipurin lääninvankilan historian Viipurin kaupungin historian keskeisiin tapahtumiin.

Vanhat rakennukset ovat edelleen vankilakäytössä. Näin Viipurin lääninvankilan historia jatkuu.

Viipurin linna vankilana

Viipurin linnaa lienee käytetty jo sen perustamisesta lähtien vangittujen rikollisten säilytyspaikkana. Alkuaikoina vankilana lienee käytetty Pyhän Olavin tornin maanalaista kerrosta. Niissä tiloissa lienee myös toiminut 1400-luvulla kuningas Kristofferin maanlaissa mainittu ”Kuninkaan vankila”.

Myöhemmin 1500-luvulla linnassa mainitaan olleen vankitorni, joka sijaitsi miltei nykyisen sisäänkäynnin kohdalla linnaan tultaessa vasemmalla puolella. Tornin jäännökset näkyvät muurissa pyöreänä ulkonemana.

Valtakunnan keskushallinnon saadessa kiinteät muodot 1500-luvun lopulla ja seuraavan vuosisadan alussa myös linnoissa olleet vankilat ja niiden käyttö etenkin vaarallisimpien rikollisten turvallisina säilytyspaikkoina vakiintui entisestään. Ratkaiseva muutos tapahtui 1634, jolloin suoritettiin hallinnollinen lääninjako. Tällöin syntyivät ilman erityistä määräystä läänien kruununvankilat eli lääninvankilat. Näin tapahtui myös Viipurissa.

Lääninvankila toimi 1600-luvulta lähtien pääasiassa linnan pohjoisen ympärysmuurin rakennuksissa, jotka osittain olivat kolme- tai kaksikerroksisia ja osittain yksikerroksisia. Ympärysmuurin länsiosassa oli pääasiassa varastoja.

Pantsarlahden työ- ja ojennuslaitos

Työ- ja ojennuslaitoksen perustamiseen vaikutti irtolaisten ja pikkurikollisten määrän kasvu 1800-luvun alkupuolelta sekä vapausrangaistusten käytön lisääntyminen. Myös muualta maailmasta tulleet valistuksen ajan uudet käsitykset rangaistuksen tarkoituksesta lisäsivät vankimääriä. Tavoitteeksi asetettiin lakia rikkoneen palauttaminen yhteiskunnan hyödylliseksi jäseneksi.

Työ- ja ojennuslaitos perustettiin entisen rokotustalon paikalle Pantsarlahden. Työlaitos sijaitsi kauppaoppilaitoksen ja merenkulkukoulun viereisellä tontilla Pontuksenkadun varrella. Laitos aloitti toimintansa jo vuonna 1821, mutta täysipainoisesti työlaitos pystyi aloittamaan vasta 1831. Työlaitos sai talojensa viereisen suon työkohteeseen. Siitä oli tehtävä viljelyskelpoista maata. Työlaitoksen miehet tekivät myös maatalous- ja puutarhatöitä ja taloustöiden ohella räätälin, suutarin, sepän ja kivanhakkaajan töitä. Laitokseen perustettiin myös tiiliruukki. Maanviljelys- ja puutarhatyöt tehtiin työ- ja ojennuslaitoksen maihin kuuluneilla Uudenkartanon ja Maaskolan tiloilla. Uudenkartanon tilalle perustettiin myös

”Lääninvankila toimi 1600-luvulta lähtien pääasiassa linnan pohjoisen ympärysmuurin rakennuksissa.”

40 tyttöä ja poikaa varten kasvatuslaitos. Pantsarlahden työ- ja ojennuslaitos majoitti ja työllisti keskimäärin 60 vankia.

Pantsarlahden työ- ja ojennuslaitos lopetettiin 1882. Laitoksen lopettamiseen vaikutti paitsi irtolaisten väheneminen lainsäädännön muuttuessa ja se, että Lappeenrantaan perustettiin työvankila miespuolisia irtolaisia varten.

Uuden lääninvankilan rakentaminen Papulaan 1884

Yhteiskunnallinen kehitys ja lainsäädäntö olivat maassamme pysähdyksissä 1860-luvulle saakka. Maassamme noudatettiin vielä vuoden 1734 rikoslakia. 1800-luvulla alkoi yhteiskunnallinen uudistustyö, joka muutti myös vankilaolot. Vuonna 1866 annettiin asetus vapausrangaistusten täytäntöönpanosta, joka lisäsi olennaisesti vapausrangaistusten käyttöä. Tavoitteeksi tuli rikoksenteikijän parantaminen ja kasvataminen. Kunkin vangin kohdalla otettiin käyttöön progressiivinen eli asteittaisen edistyksen järjestelmä. Sen mukaan vanki sai rangaistusaikanaan vähitellen työnteon ahkeruudella, opiskelulla ja hyvällä käytöksellä etuja itselleen ja paransi toimintaansa tavoitteena rikokseton elämä vapautumisen jälkeen. Katsottiin myös, että vangin tuli, jos mahdollista, asua yksinään sellissä. Silloin hän säästyisi muiden vankien turmelevalta vaikutukselta ja olisi herkempi vastaanottamaan opetusta ja hengellistä kasvatusta.

Koska maassamme ei ollut progressiivijärjestelmän edellyttämiä sellivankiloita, päätettiin rakentaa kaikkiaan

Viipurin linnan helmikuisena talvi-iltana 2004. Kuva: Marjo Ristilä-Toikka.

seitsemän lääninvankilaa ja kolme kurtushuonetta. Näistä vankiloista yksi oli Viipurin lääninvankila.

Viipurin lääninvankilan rakentaminen oli uusien lääninvankiloiden rakentamissuunnitelmassa ensimmäisenä. Rakentaminen aloitettiin maaliskuussa 1881 ja vankila otettiin käyttöön huhtikuussa 1884. Rakennuspiirustukset laati yliarkkitehti Ludvig Isak Lindqvist. Vankilan rakentamiskustannukset olivat 480.000 markkaa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että samaan aikaan rakennettu keskuskansakoulu maksoi 400.000 markkaa ja myöhemmin vuonna 1893 valmistunut tuomiokirkko 449.000 markkaa. Vankilan rakentaminen, suuret kustannukset ja uudenlaisen vankilatoiminnan aloittaminen herättivät paljon keskustelua ja arvosteluakin viipurilaisten keskuudessa. Kirjoitettiin palatsimaisesta koppi-vankilasta, mutta myös vankeinhoidon uusista tehtävistä rakentavaan sävyyn.

Vankilan rakentamista jatkettiin seuraavina vuosina. 1895-1896 valmistui sairaalarakennus sekä desinfiointira-

kennus. Vankila ympäröitiin tiilimuurilla. Vuonna 1906 jatkettiin kahta asutusiipeä ja näin saatiin lisätilaa vangeille. Työhuonerakennus valmistui vuonna 1910. Vankilarakennuksen kolmatta asutusiipeä jatkettiin vuonna 1914.

Suomen suurin lääninvankila 1920-1930-luvuilla

Valmistuttuaan lopulliseen muotoonsa 1914 vankilassa oli yhdelle miesvankille tarkoitettuja sellejä kaikkiaan 161 ja yhdelle naisvankille tarkoitettuja sellejä 35. Miesvankien yhteishuoneita oli 6. Henkilökunnan määrä oli 1930-luvulla 72. Henkilökuntaan kuului johtaja, apulaisjohtaja, pastori, lääkäri, 2 opettajaa, talouspäälikkö, kansliahenkilökuntaa 6, työnjohtajia ja työmestareita 6, vartiopäälikkö, vahtimestari ja 51 vartijaa.

Vaikka lääninvankila oli lähinnä tutkintavankien sijoituspaikka, sakko- ja vankeusvankien määrä nousi ajoittain korkeaksi. Tutkintavangeilla ei ollut työpakkoa, mutta muille oli järjestettävä

”Naisvangit työskentelivät pesulassa, mankelissa ja tekivät ompelua ja kudontatöitä.”

vä työtä. Vangit työskentelivät vankilassa paitsi talous-, rakennus- ja korjaustöissä myös puusepäneräällä, maalaamossa ja pajalla. Lisäksi osa vangeista työskenteli joko asunto-osastojen yhteishuoneissa tai omissa selleissä. Naisvangit työskentelivät pesulassa, mankelissa ja tekivät ompelua ja kudontatöitä.

Vangeille annettiin myös koulutusta. Hengellisellä työllä oli tärkeä merkitys tuon ajan vankiloissa. Vankilassa oli kirkko, jossa pidettiin pyhäpäivisin jumalanpalvelus. Naisvangit istuivat kirkon parvella, josta ei ollut näköyhteyttä alhaalla istuviin miesvankeihin. Vankilan päivä aloitettiin ja lopetettiin lyhyellä hartaushetkellä vankilan keski-ikäytävällä. Vankilassa ei ollut opetus-

tiloja, vaan opetusta annettiin sellais-
sä ja yhteishuoneissa. Vankiluku oli
korkeimmillaan lääninvankilassa 1933,
jolloin vuoden viimeisen päivän vanki-
vahvuus oli 435 miesvankia ja 66 nais-
vankia.

Vuosien 1917-1918 tapahtumien vaikutukset vankilan toimintaan

Yhteiskunnallisen tilanteen kärjisty-
minen vuonna 1917 heijastui myös Vii-
purin lääninvankilan toimintaan. Tilan-
ne Viipurissa maaliskuussa 1917 oli jän-
nittyntä ja levoton. Viipurin kasarmit
olivat täynnä venäläistä sotaväkeä.
Viestit levottomuuksista muissa kau-
pungeissa olivat johtaneet kurin hölty-
miseen. Maaliskuun 17. joukko venä-
läisiä sotilaita tunkeutui lääninvanki-
laan, jossa he mursivat auki sellejä,
anastivat ja hävittivät sekä valtion että
vankien omaisuutta ja vapauttivat van-
kilasta 366 vankia jättäen jäljelle aino-
astaan 2 itävaltalaisista sotavankia sekä
2 heikkomielistä vankia. Vangit palasi-
vat lähes kaikki itse vankilaan takaisin.

Suomen itsenäistymisen joulukuus-
sa 1917 ja sen jälkeen tammikuussa syt-
tynyt kansalaissota johtivat siihen, että
Viipurin lääninvankilassa vankilan joh-
to kieltäytyi työskentelemästä punais-
ten johdon alla. Vartijakunta jäi kuiten-
kin hoitamaan tehtäviään, mikä olikin
hyvä asia siksi, että vankien huolto ja
järjestyksen ylläpito jäi ammattihenki-
lökunnan hoitoon. Vankilaan muodos-
tettiin monien kokouksien jälkeen var-
tijaneuvosto, joka muodollisesti ryhtyi
johtamaan vankilaa. Käytännössä van-
kilaa johti vankilan vahtimestari Alfred
Mannermaa. Punaiset vapauttivat van-
kilasta koko joukon vankeja ja ottivat
vankilaan vangiksi valkoisia, poliittisia
vankeja.

Huhtikuun lopulla punaisten joutues-
sa häviölle ja taistelujen edettyä Viipu-
riin, tilanne Viipurin lääninvankilassa oli
hälyttävä. Valkoisten joukot olivat 28.
huhtikuuta jo Papulanlahden toisella
rannalla ja ampuivat sieltä lääninvanki-
lan alueelle. Vankilassa oli sekä rangais-
tusvankeja, poliittisia vankeja että var-
tijoita. Lisäksi vankilan kellarikerrok-
sessa oli henkilökunnan perheenjäse-
niä ja joitakin ulkopuolisia.

**”He mursivat auki sellejä,
anastivat ja hävittivät
sekä valtion että vankien
omaisuutta ja vapauttivat
vankilasta 366 vankia.”**

Tällöin 28. huhtikuuta iltapäivällä tun-
keutui vankilaan joukko punaisia, joi-
den päällikkönä toimi Hjalmar (Jallu)
Kaipiainen. Tämä joukko surmasi illan
ja yön kuluessa 30 henkilöä. Surmatuis-
ta 6 oli vankilan henkilökuntaan kuulu-
via: johtaja, 2 vahtimestaria ja 3 varti-
jaa, sekä 19 poliittista vankia, 4 rangais-
tusvankia ja 1 pakolainen. Tilanne lau-
kesi vasta aamuyöstä humalassa olleen
joukkion poistuessa vankilasta. Joukon
johtaja oli haavoittunut yöllä vankien
kanssa käydyssä yhteenotossa ja hä-
net oli viety punaisten sotasairaalaan,
Myllymäen kansakoululle. Siellä hänet
tunnistettiin ja kuulusteltiin. Kuuluste-
lujen jälkeen hänet vietiin sairaalan pi-
halle ja ammuttiin. Myös muut joukki-
on jäsenet saatiin kiinni ja tuomittiin.

Viipurin lääninvankila talvi- ja jatkosodan aikana

Sodan sytyttyä 1939 venäläiset pom-
mikoneet pommittivat Viipuria marras-
kuun viimeisenä päivänä. Vankilan eva-
kuointi Konnunsuon keskusvankilaan
aloitettiin 3. joulukuuta heti aamulla,
jolloin ensimmäinen vankiryhmä lähti
kävellen kohti Konnunsuota. Autoilla
ja hevosilla lähti pian sen jälkeen toimi-
henkilöitä, vankeja sekä henkilökunnan
perheenjäseniä.

Evakuoinnista huolimatta vankilaan
jäi vielä vankeja sekä henkilökuntaa ja
vankila jatkoi toimintaansa. Vankilan
kirkossa vietettiin itsenäisyyspäivää ja
myös joulujuhla. Vankimääräkin kasvoi.
Vankila toimi aina 18. helmikuuta 1940
asti. Tuolloin vankilaan osui useita
pommeja ja siellä työskentelyn katsot-
tiin olevan mahdotonta.

Sodan aikana vankilarakennus vauri-
oitui pahoin. Sairaalarakennus ja johta-
jan asuinrakennus sekä Punaisenläh-
teen torin varrella sijainnut vankilan
myymälä tuhoutuivat.

Venäläiset ottivat vankilan heti rau-
hanteon jälkeen taas vankilakäyttöön.
Vankilassa suoritettiin välttämättömät
korjaustyöt, jotka jäivät kesken sodan
alettua uudelleen kesäkuussa 1941.

Suomalaiset valloittivat Viipurin
20.8.1941. Jo 13.9.1941 alkoi vankilan
kunnostus suomalaisvoimin. Vankila
otettiin korjausten jälkeen 1.5.1942 uu-
delleen vankilakäyttöön. Jatkosodan
aikana rakennettiin vankilan sairaala ja
henkilökunnan puinen asuinrakennus.
Vuonna 1943 aloitettiin uuden neliker-
roksisen henkilökunnan asuinraken-
nuksen rakentaminen. Se valmistui
1944.

Venäläisten suurhyökkäyksen alettua
9.6.1944 oli lääninvankilassa 284 van-
kia, joista naisvankeja 67.

Vankilan evakuointi aloitettiin 13.6.
Vankilan päiväkirjassa on merkintä 20.6.
”lääninvankila siirtyi aamuyöllä Kon-
nunsuon keskusvankilaan”. Saman päi-
vän iltapäivällä venäläiset valloittivat
Viipurin.

Viipurin lääninvankila vuonna 2008

Vallattuaan Viipurin venäläiset ottivat
vankilan lähes välittömästi vankilakäyt-
töön. Tämä oli mahdollista, koska itse
vankilarakennus ja myös henkilökun-
nan asuinrakennukset olivat säilyneet
vaurioitumattomina.

Kuten suomalaistenkin aikana, van-
kila aloitti toimintansa tutkintavankila-
na, johon on sijoitettu pääosin tutkin-
tavankeja. Heidän lisäksi sinne on
sijoitettu pääasiassa vankeusvankeja
taloushuolto-, korjaus- ja rakennustöi-
hin.

Venäjän korkean vankiluvun takia
vanhan lääninvankilan tilat olivat alus-
ta alkaen riittämättömät. Vankilaan on
rakennettu vankitiloja lisää ja muun
muassa 1960-luvulla rakennettiin sellei-
hin wc-järjestelmä.

Vuonna 2002 on uudistettu selliosas-
tojen suihkutilat. Keittiötilat on uudis-
tettu 2003. Vuonna 2005 toteutettiin
korjaustyö talouspalveluun osallistu-
vien vankien majoitustiloissa. Sen jäl-
keen on aloitettu vankilaosastojen pe-
ruskorjaus.

Seppo Marttinen

Evakkojuna lähdössä Sakkolan asemalta 17.6.1944. Kuva kirjasta Muistojen Lapinlahti.

Evakkovaellus järjestetään Virolahdella ensi heinäkuussa

Kolmas valtakunnallinen Evakkovaellus järjestetään lauantaina 4.7.2009 Virolahdella, jossa pidettiin myös ensimmäinen osanottajille mieleenpainuvan kokemuksen tarjonnut vaellus kesällä 2006.

Vaelluksella kävellään noin seitsemän kilometrin matka Opistonmäeltä Pyterlahdesta Virolahden kirkolle. Tapahtumaan odotetaan tälläkin kertaa satoja osanottajia.

– Olimme heti valmiit järjestämään toistamiseen vaelluksen, kun edellinen onnistui hyvin. Siitä jäivät päällimmäisiksi tunteiksi ilo ja yhteenkuuluvuus niin osanottajille kuin järjestäjillekin, vaikka itse asia on surullinen, sanoo Kaisu Rokka, Virolahden Karjalaseura ry:n puheenjohtaja.

Vaelluksen järjestävät Evakkolapset ry ja Virolahden Karjalaseura ry yhteistyössä lukuisten virolahtelaisten järjestöjen kanssa.

Kaisu Rokka kertoo, että kesän 2006 vaelluksesta on tullut edelleen myönteistä palautetta. Aivan samoin virolahtelaiset yhdistykset ovat olleet talkoopohjalta valmiita jatkamaan vaelluksen järjestämistä, vaikka se vaatiikin suurta panostusta.

Evakkolapset ry:n puheenjohtaja Lauri Kosonen kiinnittää huomiota siihen, miten viime sotiemme tieltä evakkoon joutuneet kymmenet tuhannet lapset ovat jo kaikki eläkeiässä, mutta lapsena koetut järkyttävät pakomatkat ja evakko-olot ovat pysyvinä muistoina.

– Jälleenrakennuksen ja uuvuttavan työelämän täyttämien vuosikymmenien jälkeen, elämäntilanteiden jo rauhoittua eläkepäiviksi, nuo muistot ovat alkaneet nousta pinnalle.

Evakkolapset ovat alkaneet viime vuosina kokoontua keskustelemaan lapsuudestaan ja koko elämästään. Keskustelutilaisuudet on koettu hyväksi vertaistueksi. On haluttu vielä eläkepäivinä käsitellä silloisia ikäviä – ja joskus mukaviakin – kokemuksia.

Näiden kokemusten käsittelyyn ja välittämiseen myös lasten ja lastenlasten ymmärrettäväksi liittyy Evakkovaellus, jota Evakkolapset ry on järjestänyt yhdessä eri järjestöjen kanssa jo kahdena kesänä.

Kesäkuussa 2006 Virolahdella ja elokuussa 2007 Lohjalla järjestetyt vaellukset ovat keränneet satoja osanottajia.

– Vaellusten tarkoituksena on ollut kunnioittaa evakkoja ja erityisesti vai-

keista kokemuksista selviytyneitä evakkolapsia ja saada yleiseen tietoon heidänkin nykyiset tarpeensa. On tärkeää oivaltaa, että evakkolapsetkin ovat omalla tavallaan sotaveteraaneja, joiden elämän loppuvaiheita yhteiskunta voisi helpottaa, toteaa Kosonen.

Evakkovaellus on merkittävä historiaa eläväksi tekevä tapahtuma, jonka arvoa lisää vielä se, että Talvisodan alkamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 70 vuotta. Virolahden ensimmäinen Evakkovaellus teki moniin lähtemättömän vaikutuksen autenttisuudellaan. Suuri osa vaeltaajista oli pukeutunut evakkoajan asuun ja Pyterlahden kyläyhdistys oli pystyttänyt autenttisen sodan ajan joukkosidontapaikan.

Vastaavaan autenttisuuteen pyritään myös ensi kesänä, jolloin vaellusreitti kulkee juuri Pyterlahden Kyläyhdistyksen isännöimältä Opistonmäeltä Virolahden kirkolle. Kirkolla järjestetään kenttähartaus evakkoajan malliin, mutta samalla paneudutaan Virolahden kirkon ja sen ympäristön sotavuosien historiaan. VPK:n talolle kootaan myös näyttely evakkovuosista.

Lisätietoja tapahtumasta tulee kevään aikana verkkoon www.evakkovaellus.fi

Melkein karjalainen

Elli Ahoinniemi ei puhu karjalanmurretta, mutta muuten temppe-ramentti ja tarmokkuus ovat antaneet ymmärtää, että Elli on Karjalasta. Niinhän asia onkin, vaikkei Elli omien sanojensa mukaan sukujuuriltaan syntyperäinen karjalainen olekaan.

Ellin isoisa Pekka Nykänen oli tullut Sakkolan Kiviniemeen v. 1894 Hackmanin metsädepartimentin piiripäälliköksi. Hän ja hänen vaimonsa olivat Savosta kotoisin. Pappa oli töissä ”Hackmanin puulakissa”, kuten silloin Hackmanin metsäyhtiötä yleisesti nimitettiin. Ellin isä, Nestor Nykänen, syntyi Sakkolas-
sa 1898. Perheelle ostettiin maatila v. 1911 Kiviniemestä. Maakirjoissa nimi oli ”Kivelä”.

Lisämaata ostettiin 1920-luvulla. Nestor Nykänen hoiti tilaa sotaan asti. Isoisa Pekka Nykänen hoiteli metsäyhtiön asioita vielä 70-vuotiaanaikin. – Sukuvika, nauraa Elli. Hän hoitaa Tampereen Seniorien matkailukerhoa yli kahdeksankymppisenä.

Ellin äidin, Lempi Maria Hagnerin suku oli tullut Sakkolaan n. vuoden 1898 paikkeilla Porista. Äidin isä oli ammatiltaan seppä, tai paremminkin takoja, sillä hän teki portteja, kaiteita ja vastavia tuotteita eri puolella Kannasta. Perheen asemapaikkana oli Kiviniemi. Nestori ja Lempi Maria tapasivat toisensa kelkkamäessä. Naimisiin he menivät 1922. Lapsia syntyi kaksi, Elli 1924 ja Eeva 1925. Äiti Lempi Maria kuoli 1931 ja isä solmi uuden avioliiton Vuoksenrannalta kotoisin olevan Lempi Varpu Ruposen kanssa vuonna 1936. Pappa, Pekka Nykänen, kuoli samana vuonna. Elli kertoo, että kaikilla enoilla oli karjalaiset vaimot. Fanny-täti meni naimisiin Pyhäjärveltä kotoisin olevan Aleks Määttäsen kanssa. Kun talvisota sytyi, Elli oli 15-vuotias.

Minkälaisena sinä Elli muistat Kiviniemen kylän vuonna 1939?

– Kiviniemi oli Sakkolan keskus. Kirkonkylässä oli kunnantalo ja kirkko, ei

paljon muuta, sanoo Elli.

– Sakkolan Kiviniemessä oli vaikka mitä, annahan kun luettelen: JP4:n varuskunta, se toi eloa ja vaikutti monin tavoin. Sen lisäksi oli hammaslääkäri, asianajotoimisto, kaksi kansakoulua, kirjakauppa, kukkakauppa, kangaskauppa, vaatetusliike josta sai vaatteita mittatilauksesta, kaksi miesten räätäliä, neljä naistenvaatteiden ompelijaa, kaksi osuuskauppaa, kolme yksityiskauppaa, taksi, kirjasto pienessä omakotitalossa, leipomo, suutari, meijeri, autokorjaamo, huopatehdas, kaksi kahvilaa, kaksi matkustajakotia, saha, laivayhtiön konepaja ja valtion kalastamo.

– Kiviniemen koski oli valtion omaisuutta, samoin kuin rakennukset; kalastamo, savustamo ja pienet ravintolatilat. Kalastamalla kävi näet paljon valtion vieraita, johtajia ja ministereitä, ja kestitäjiä varten oli ihan emäntäkin. Lisäksi oli soutajia ja apumiehiksi oli kolme vakinaisesti palkattua miestä.

– Lisäksi Kiviniemessä oli poliisiase-
ma, suojeluskunta-, nuorisoseura- ja työväentalot ja niistä tietysti toimintaa.

Mikään pieni kylä Kiviniemi ei siis ollut.

Minkälainen teidän kotitilanne oli?

– Talossa oli suuri tupa, kolme kam-
maria, aitta ja kesätupa. Navetassa oli 15 lehmää, Tatu-sonni ja kolme hevos-
ta. Meillä oli palkattua väkeä renki, kar-
ja-apulainen sekä sisäapulainen mam-
man apuna. Peltoa oli noin 15-17 hehta-
taaria. Metsät olivat hyvät, ehkä noin 30 hehtaaria.

Äidilläsi Lempi Marialla oli yritys, oma firma?

– Kyllä niin oikeastaan voi sanoa. Hänellä oli oma työhuone, jossa hän suunnitteli neulevaatteita sekä teki niitä. Lisäksi hän hoito Neoviuksen lan-
kavälitystä. Se tarkoitti, että emännät
toivat karstaamansa villat äidille, joka
lähetti ne Neoviukselle Helsinkiin. Pai-
notaulukon mukaan emännät saivat
vaihtaa villat langoiksi. Muistan, että
työhuoneen pitkä seinä oli kattoon asti
täynnä erivärisiä lankoja hyllyillä. Lisä-
tuloja taloon saatiin myös maitotinki-
läisistä.

Kiviniemen pohjoispiirin kiertokoulu, oppilaat 5-6-vuotiaita. Opettajana Aino Meskanen.

Minkälaisena muistat lapsuutesi Sakkolassa?

– Leikkitovereista muistan kaimani Elli Häyhäsen. Leikittiin tavallisia leikkejä: neljää maalia, pesäpalloa, seinäpalloa, pitkäänarua ja hypättiin ruutua. Talvisin hypättiin pitkäänarua meidän suuressa tuvassa.

– Koulun aloitin kuusivuotiaana kiertokoulussa ja yläkoulun neljänneltä pyrin Käkisalmen yhteiskouluun 1936, mutta loppujen lopuksi kävin sitä yksityisoppilaana sotaan asti. Koulutovereista muistan Aune ja Eeva Naskalin, Sisko Tannisen ja Ester Vuohelaisen. Kuuluin sisareni Eevan kanssa pikkulottiin ja sen kuoroon. Oli meillä triokin; Paula Tuomainen, Eeva ja minä. Kuoroa johti Margit Peltonen, varuskunnan lääkärin vaimo.

Mitä teidän perheessä oli karjalaista?

– Apulaiset ja uusi äiti leipoivat piirakoita. En muista, että meillä olisi erityisesti tehty karjalanpaistia, vaan palastroganofia, ja uunipaistia savolaisittain. Teetä juotiin venäläiseen tapaan vadelmahillon kanssa ja meidän lasten herkkua oli voilla sivelty pullanviipale ja päällä mansikkahilloa.

Miten Ellin sitten kävikään?

– Kun YH alkoi ja Mannerheim-linjan linnoitustöitä ruvettiin tekemään, miehiä majoitettiin myös meidän tiloihin. Joka aamu, jo kello 5, aloitettiin muonitushommat. Sotatoimien alettua jouduimme muiden mukana ensin Rantasalmelle. Sieltä muutimme Tottijärvelle, josta isäni vuokrasi Tuomaalan tilan pellot ja rakennukset.

– Sakkolaan palattiin 1941 komennustyöryhmän mukana. Kiviniemen keskusta oli pohjoispuolelta kokonaan poltettu. Ensin rakennettiin navetta ja talli ja 1943 talo. Olin 1942 käynyt ilma-valvontakurssit ja toimin ”tornilottana”. Vaikka olimme Tottijärvellä vähän aikaa, olin ehtinyt tutustua siellä Taisto Ahoinniemen ja joulukuussa 1943 meidät vihittiin Sakkolassa. Vieraat tarvitsivat erikoisluvan päästäkseen häihin.

– Tammikuusta 1943 olin saanut siirron IVAK:n Raudun Leinikylään. Häitien jälkeen muutin Tampereelle ja sain komennuksen Hämeen sotilaspiiriin esi-

Kiviniemen kosken maantiesilta, kosken eteläpuolelta keskustaa kohti.

Kiviniemen pohjoispiirin kansakoulu 1930. Alakoulun I-II luokka, opettaja Arvelin. Koulu valmistui 1929.

kuntaan Tampereelle. Se toimi silloin Palanderin talossa. Mieheni työn takia muutimme 1955 Lahteen, ja siellä alkoi työni matkailun parissa. Firman nimi oli ”Urheiluseuramatkat” ja ura näyttää jatkuvan vieläkin.

– Kotimme Sakkolassa tuhoutui kaksi kertaa, mutta silti Kiviniemi on ainut kotipaikka, en osaa ajatella mitään muuta. Muihin paikkoihin olen sopeutunut, en kotiutunut, sanoo Elli Ahoinniemi.

Ellillä on ollut karjalainen lapsuus ja nuoruus. On tietenkin turhaa jossitel-

la, minkälaiseksi elämä olisi muodostunut, jos sotaa ei olisi tullut. Elli arvelee, että Kiviniemi olisi kehittynyt edelleen ja samalla koko Sakkola.

Jo ennen sotaa oli oppikoululle varattu tontti Kiviniemen pohjoispuolelta. Elli sanoo nähneensä kartat ja suunnitelmat kanavan rakentamiseksi kanaksen poikki kosken eteläpuolelta Siesohiekan kohdalta. Nyt on vain muistot jäljellä.

Raija Haapsaari

Kultakello venäläisen kiitoksena

Niin pitkälle kuin muistan, perheessämme on ollut kultakello. Oma suhtautumiseni siihen oli lapsena vähintään epäileväinen, sillä kellon kuorien sisäpuoli oli epämääräisen väristä, vihreään vivahtavaa. Kellon toi meille äidinisäni Paavo Torikka joskus 1940-luvun loppupuolella, kun hän tuli tervehtimään vanhimman tyttärensä perhettä Kauhavan Ilmasotakoululle.

Paavoä sanottiin ukiksi tai papaksi. Äijä -nimitys oli hylätty siinä vaiheessa, kun perhe muutti lopulliseen sijoituspaikkaansa Laitilan Salonkylään. Mummon ja ukin perheeseen kuului silloin tätini Elsa, hänen miehensä Eino Kaihoniemi ja lapset Paula ja Paula. Sukututkija ilmaisee asian seuraavasti: ”Aviopari muutti Metsäpirtin Joentaan kylän talosta nro 3 yleisessä siirrosta 1949 Laitilaan.” Sitä ennen Katri-mummo (o.s. Hiltunen) ja Paavo olivat asuneet Rantasalmella ja Laihialla. Tällä vierailulla Paavo antoi kellon äidilleni, koska hän oli vanhin lapsi. Paavo olisi varmaan antanut kellon ainoalle pojalleen Kainolle, ellei hän olisi kaatunut talvisodan ensimmäisinä minuutteina.

Paavo-ukki kertoi, kuinka hän oli saanut kellon kiitokseksi venäläiseltä mieheltä kevättalvella 1917. Kärttäessäni lisätietoja hän kertoi, että mies oli tullut hädissään pyytämään häntä kätkemään pussillisen arvoesineitä. Mies oli pako-
matkalla ja santarit ajoivat häntä takaa.

Joentaan kylä ei ole Laatokan rannalla ja Venäjän rajalle oli matkaa noin 10 kilometriä. Venäjän vallan aikana oli Suomessa, varsinkin venäläistämiskaudella santarmeja useissa kaupungeissa ja eräillä maaseutupakkakunnilla. San-

Raija Haapsaaren käsissä yli satavuotias ukilta ja äidiltä peritty kultakello, joka tuli sukuun kiitoksena arvoesineiden kätkemisestä Metsäpirttiin ilmeisesti alkuvuonna 1917.

tarit suorittivat pääasiallisesti rajavartio- ja valtiollisen poliisin tehtäviä. Tästä syystä ajoitan tapahtuman ennen Suomen itsenäisyysjulistusta eli alkuvuoteen 1917. Venäjä tunnusti Suomen itsenäisyyden joulukuussa 1917, mutta ei vetänyt pelkoa herättäneitä joukkojaan pois maasta. Vielä 1918 Suomessa oli tiettävästi ainakin 40000 venäläistä sotilasta. Venäläistä miestä saattoivat hyvinkin santarit ajaa takaa.

Silmiini ei ole osunut tietoja, kulkiko Metsäpirtin kautta ylipäänsä pakenijoita. Jo ensimmäisen maailmansodan alkaminen 1914 oli aiheuttanut pietarilaisten pakoa Suomen puolelle. Myös valankumouksen alkaminen maaliskuussa 1917 lisäsi pakokauhua ja nälänhätää Pietarissa. Tämän elintarvikepulan seurauksena oli, että osa Karjalan kannaksen tilapäistä kesäasutusta muuttui puoli- tai ympärivuotiseksi. Max Eng-

Paavo Torikka hevosen ohjaksissa Metsäpirtissä 1930.

man kirjoittaa ”Raja” -teoksessaan, että 1917 Suomeen sijoitettujen venäläisten joukkojen määrä lienee ollut noin 125000 sotilasta ja lisäksi siviilit, esimerkiksi Viipurissa noin 8000-9000 henkilöä. Todennäköistä lienee, että Metsäpirtinkin kautta pakolaisia tuli, mutta myös meni. Vapaussodan jälkeen rajan vartiointi jäi Metsäpirtissä paikalliselle suojeluskunnalle. Engman kirjoittaa, että rajapitäjistä ainoastaan Laatokan rannan Metsäpirtti jäi valkoisten käsiin.

Kultakello -tapahtuman aikaan Paavo oli 26-vuotias ja ilmeisesti Torikan talon isäntä. Paavon isä, Martti Paavonpoika, oli kuollut 1914 Joentaan kylässä talossa numero kolme.

Ihan riskitöntähän santarmien huiputtaminen ei suinkaan ollut. Mihin Paavo sitten kullat ja hopeat piilotti? Vanhojen valokuvien perusteella olen päätellyt, että Torikan talo sijaitsi rinteessä. Olen lisäksi kuvitellut, että muistelmissa mainittu Torikan mäki oli juuri se mäki, jonka rinteessä tai päällä isovanhempieni talo sijaitsi. Omakohtaisten muis-

tikuvieni mukaan talosta vasemmalle olivat karjarakennukset ja vielä alempana sauna. Oikealla puolella oli rinteessä kaivo, alempana riihirakennus.

Näitä muistikuvia tukee Hele-tätini Ruotsissa asuessaan maalaamat taulut, joista hän lähetti minulle valokuvia. Alkuperäiset taulut ovat kai tuhoutuneet, ainakaan niitä ei enää hänen hallussaan ole.

”Minne Sinä ne aarteet kätkit,” kyselein ukilta. Paavo katselee minua oikein karjalaisukon virne naamallaan ja sanoo: ”No kaivoonhan minä ne piilotin.” Aikanaan arvoesineet sitten haettiin ja kiitokseksi Paavo sai kultaisen kellon. Vuosia myöhemmin äiti antoi kellon minulle, vanhimmalle.

Joitakin vuosia sitten näytin kelloa Wenzel Hagelstamille, kun hän oli pitämässä arviointitilaisuutta Tampereella. Hän sanoi, että kellon kuoret ovat noin 20 karaatin dubleeta. Hän selitti, että dublee tarkoittaa toiselta tai molemmilta puoliltaan 9-22 karaatin kultalevyllä päällystettyä messinki- tai metallilevyä.

Puhdas kulta on 24 karaatin kultaa. Koneisto on Hamilton Watch Co -merkkinen, sarjanumero 8008060. Kuoren tekijän nimi on niin pienellä, ettei siitä saa selville kuin joitakin kirjaimia (adelpiak) ja lisäksi on kruununmuotoinen leima.

Päällyskuoressa on ohuella viivalla kaiverrettuja kasvin lehtiä ja kukka. Liivinnappiin kiinnitettävä ketju on hopeinen Bismarck-ketju. ”Kello voisi olla englantilaista tekoa, arvelee Hagelstam ja kyselee mitä arvioisin kellon hinnaksi. ”Kai tässä on kuitenkin tärkeämpää se, että kello on ollut joskus ukkini liivintaskussa ja onhan se muisto hänestä ja Torikan talon kaivosta,” sanon minä.

”Olet oikeassa, tunnearvoja ei voi rahassa mitata,” sanoo Hagelstam. ”Hinta-arvion sinä nyt kumminkin haluat tietää ja se on noin 1500 Suomen markkaa. Kello on ainakin 100 vuoden ikäinen, kiva muisto Venäjän vallan ajalta, vai mitä!”, hymyilee Wenzel Hagelstam.

Raija Haapsaari

Terveisiä kaukaa – kuka muistaa amerikkalaispojan Metsäpirtissä?

Uskonpa, että jokainen meistä on joskus jonkin kummallisen yhteensattuman herkehtämällä pysähtynyt pohtimaan sitä, miten pieni tämä suuri maailma oikeastaan onkaan. Olen itse saanut viime kuukausina ihmetellä ainakin itseäni kovin läheltä koskettanutta ihmeellisten sattumusten sarjaa. Saattaapa tämä juttuni saada jonkun entisen metsäpirttiläisenkin muistelemaan lapsuutensa aikoja Metsäpirtissä.

Vuosina 1989-91 olivat perheeni nuoret työssä ja kieltä oppimassa Torontossa Kanadassa ja tutustuivat siellä muutamisiin ikäisiinsä. Varmaan siksi, että yhden pojan äiti kuoli noihin aikoihin, minullekin kerrottiin hänen olleen juuriltaan suomalainen, mutta asiaan ei silloin sen enempää syvennytty, onhan Kanadassa suomalaisia.

Kuluneiden vuosien aikana nuoret ovat pitäneet yhteyttä, ovatpa matkustelleetkin toisiaan tapaamaan. Viime syksynä vei yhden matka taas Suomesta ison meren taakse, kylläkin joissakin työasioissa, mutta kun tämä suomalaisjuurinen Alan Hoes asuu nykyisin New York'issa, kutsuttiin Toronton pojatkin sinne, ja niin kaverukset olivat taas koolla.

Ällistys lieene ollut kaikinpuolinen, kun tämä suomea lähes taitamaton Alan kysyy, sattuisiko joku tietämään jotain Metsäpirtti -nimisestä paikasta, mihin tyttäreni mies vastaa sanoen tuntevan sa ainakin yhden keskivaikeasti aiheeseen hurahtaneen. Syntynyttä hämmästyksen ja riemastuksen tunnelmaa saattoi häiritä vain tieto, että yksi, itsekin isänsä kanssa Metsäpirtissä käynyt, puuttui nyt tästä joukosta – lopullisesti.

Eikä sitten kulunut aikaakaan, kun sain sähköpostin liitetiedostona tältä Alanilta sekä isoisänsä että isoäitinsä suvuista laajat jälkipolvi-taulut 1600-luvun puolivälin esivanhemmista nykyaikaan

Kuvassa toinen oikealta on Al Hoes, apteekkari Fonseliuksen tyttären poika vierailulla Metsäpirtissä.

asti. Vaikka eivät olleet lainkaan metsäpirttiläisiä sukuja, löysin sieltä muutamien tuhannen henkilötiedon joukosta ihan tutun oloisia nimiä ja ihmeekseni puolenkymmentä jopa ihan kättäpäivää tuttua, naapurini sukulaisia. Alanin iso-isä Axel Henrik Fonselius ja vaimonsa Karin Aschan olivat olleet Metsäpirtin vasta perustetun ja juuri rakennetun apteekin apteekkareina helmikuusta 1927 vuoteen 1938, jolloin helmikuun alussa olivat muuttaneet Helsinkiin Haagan apteekkareiksi. Heidän seuraajastaan apteekkari Kaarlo Koskenvuosta on ollut Ilmi Pesosen kirjoitus Suvannon Seudun numerossa 1/2006.

Olen nyt toimittanut Alanille joitakin hänen pyytämiään lisätietoja juuristaan. Kirsti Lehtovaara s. Martelius Mynämäeltä on tärkein tietolähteeni. Kirsti kävi koulua samalla luokalla Alanin äidin Christiane Fonseliuksen kanssa. He olivat ihan leikkikovereitäkin. Kirsti asui Viisjoen vastarannalla ns. myllytuvassa Salmen sillan toisessa päässä, isänsä kun oli kosken myllyssä myllärinä. Itse asiassa apteekki oli toi-

minut tässä samaisessa myllytuvassa puolisen vuotta ennen apteekkirakennuksen valmistumista elokuussa 1927. Apteekin tyttöillä oli ollut todella hieno leikkimökki: oikein huonekalut ja ihan oikea hellakin, jossa tytöt paistoivat lettuja apteekin palvelijan valmistamasta taikinasta.

Christiane Fonseliuksella oli kaksi vanhempaa veljeä, kaksoset, sekä nuorempi sisko.

Metsäpirtin Paloniemeltä maailmalle lähtenyt Liisa Koskinen s. Suikkanen Raisiosta muistaa apteekkari Fonseliuksen, lääkäri Silventoisen, nimismies Reimanin ja poliisi Myöhäsen seurueen käyneen metsästävässä heidän mailaan ja retken päätteeksi pistäytyneen usein talossa kahvilla, toisinaan ruokapöydässäkin.

Olen niin ikään lähettänyt Alanille Suvannon Seudusta skannatun kuvan äitinsä syntymä- ja lapsuudenkodista siinä Viisjoen penkereellä, Salmen sillan eteläpäässä. Rakennus tosin tuhoutui kaiketi jo talvisodan ensimmäisenä päivänä, mutta samalla paikalla, ehkä samoilla perustuksilla, on nykyisen

”Suomea lähes taitamaton
Alan kysyy,
sattuisiko joku tietämään
jotain Metsäpirtti
-nimisestä paikasta.”

Metsäpirtin, vaiko Zaporozhkojen, kunnan virastotalo. Se, jonka salossa liehuu päivisin nykyisen isännän lipu.

Vaan eivät nämä sattumusten ihmetelyt tähän loppu. Sain myös neljä valokuvaa. Yhdessä kuvassa nuori mies katselee alhaalla Viisjoen rantakivillä seisten Salmen sillan suuntaan. Ettäkö mitä! No kyllä vaan. Jollakin maailman matkallaan Alan oli hankkiutunut Metsäpirttiin äitinsä syntymäseudulle ja lapsuuden maisemiin.

Toisessa kuvassa on lisää ihmettelemistä. Siinä Alan ja joku toinen, ehkä hänen kaverinsa ja jossain on kuvaajakin, jututtavat vanhempaa naishenkilöä. Minähän tunnen! Hänhän on se yksi ja ainoa ihminen, jonka voin sanoa jotenkin tuntevani nykyisessä Metsäpirtissä. Monet muutkin kotiseuturkeilijät tuntevat tai ainakin muistavat Lida Budan, virheetöntä suomea taitavan ystävällisen ihmisen, joka on usein osallistunut Metsäpirtissä meidän juhliimme.

Tämä asian kohta, Alanin käynti Metsäpirtissä, kaipaa vielä selvittämistä. Milloin ja kenen kanssa? Lyöttäytyikö hän jonkun kotiseuturkeilyryhmän matkaan? Miten he Lidan löysivät? Kokeilen kyllä käyttää orastavasta dementiastani kärsivää kouluenglantiakin asian selvittämiseksi, mutta jos joku tämän lehden lukijoista sattuu muistamaan retkiltään Metsäpirtin entisestä apteekista kiinnostuneen amerikkalaispojan, olisin iloinen, jos ottaisit yhteyttä. Yhteystietoni ovat tämän lehden takakanessa.

Onkohan niin, että minkä kauemmas olet kulkeutunut sitä nuorempana ja sitä voimakkaammin alat etsiä juuriasi? Tämä maailma nyt ainakin on kovin pie-

Niilo Kiiski

METSÄPIRTIN PITÄJÄJUHLA MYNÄMÄESSÄ

Metsäpirtin pitäjäjuhla on 28.6.2009 Mynämäessä.
Juhla alkaa jumalanpalveluksella Mietoisten kirkossa.
Päivätillaisuus pidetään Mietoisten Maamiesseuran talossa.
Ohjelmasta ilmoitetaan lisää myöhemmin.

Turun Seudun Metsäpirtti- kerho viisivuotiaaksi

Onnittelulähetystöjä ei näkynyt ja tuskin itsekään muistimme, että tällä meidän Metsäpirttikerhollemme tuli viides toimintavuosi täyteen viime marraskuun lopulla. Ilmi Pesonen, Metsäpirttiseuran silloinen sihteeri tämän alulle saattoi. Antoi meille Saaroisten pojille, Viljo Hämäläiselle, Veikko Revolle ja allekirjoittaneelle tehtäväksemme haalia koolle tuntemiamme ja tietämiämme metsäpirttiläisiä.

Ihan suunnitelman mukaan perustava kokous järjestettiin samaksi päiväksi, jolloin Mynämäen kirjastossa oli Metsäpirtti -arkiston avajaiset, koska arvelimme Metsäpirtti-henkistä väkeä olevan tuolloin liikkeellä. Sattuma sen sijaan oli se, että tuona päivänä, 29.11.2003, oli kulunut päivää vaille 64 vuotta Metsäpirtistä lähtömmme jälkeen.

Tuossa kokouksessa meitä oli 16, mutta myöhemmissä enimmillään jopa 42 ja keskimäärinkin 28. Saammehan olla vähän ylpeitä? Kirjaamme jäseneksemme jokaisen, joka on ollut edes kerran mukana. Näin meitä on nyt jo 96, mutta tiedossamme on vielä joitakin, jotka ottaisimme mieluusti mukaan. Ahkerimmat ovat osallistuneet kaikkiin 15:een kokoukseemme.

Parin ensimmäisen tutustumiskokoonnumisen jälkeen järjestäydyimme: puheenjohtajaksi valittiin Erkki Hiltunen, juuriltaan joetakkoisii. Erkin muutettua parin vuoden kuluttua työnsä perässä Vaasaan valittiin puheenjohtajaksi Aila Martelius-Mäkelä, lienee viimeinen Metsäpirtissä syntynyt. Hän on puheenjohtajamme edelleenkin. Itse sain sihteerin osan varmaan rangaistuksena siitä, että olin ollut kutsumassa koolle niitä paria ensimmäistä kokousta ja kirjoittanut niistä pöytäkirjan.

Mahdollisuuksien mukaan olemme pyrkineet kokoontumaan aina jonkin teeman merkeissä, kuten: Lähtö Metsäpirtistä, Laatokan kalastajat, Elämää rajan pinnassa, Ortodoksinen pääsiäinen, Saaroisten aallonmurtaja, Majakalaiva Taipaleenluoto, Metsäpirttiläisiä urheilijoita, Sukututkimusta, Lau-
luilta.

Nyt olemme kuitenkin meille kovin suuren tehtävän edessä. Saimme järjestääksemme vuoden 2009 Metsäpirtin pitäjäjuhlan. Järjestelyt Mietoisis-
sa 28.6. pidettävään juhlaan ovat jo hyvällä alulla. Palaamme tarkempiin yksityiskohtiin vielä tämän lehden sivuilla, mutta jo nyt on hyvä ottaa kalenteri esille ja tehdä tuo tärkeä merkintä, ettei unohdu. Tervetuloa!

Niilo Kiiski

Tapahdumia kahdeksan vuosikymmentä sitten Sakkolassa ja Vuokselassa

Merkittävä kuivaushanke Sakkolassa

Sakkolan Sipilänmäellä pidettiin maanviljelijä Ville Laamasella lauantaina tammikuun 19. päivänä 1929 kokous, jossa pantiin alulle Sakkolan Suursuon kuivattamishanke. Kokoukseen oli saapunut parikymmentä osanottajaa. Puhetta johti Viipurin läänin maanviljelysseuran rajaseutukonsulentti agronomi A. S. Korhonen ja pöytäkirjan laati maanviljelijä Matti Laamanen. Kokouksessa päätettiin, että Suursuon kuivattamishankkeeseen ryhdytään, jos tarpeellinen määrä alueen omistajista saadaan mukaan hankkeeseen.

Kokouksessa valittiin nelimiehininen toimikunta keräämään nimiä ja valmistelemaan asiaa eteenpäin..

Sakkolan Suursuo on noin 1200 hehtaarin suuruinen. Alue ja siitä on ensiluokkaista suota noin 300 ha. Tämä paras osa sijaitsee suon pohjoisessa osassa ja siitä on jo nyt osia niittynä.

Osa suosta olisi helposti saatavilla heinäviljelyyn. Tarkemmista kustannuksista ei ole tässä vaiheessa vielä tietoa.

Suuria pirtutakavarikkoja Sakkolassa, Vuokselassa ja lähialueilla

Poliisit esiintyivät ostelijoina saavuttaen suuren saaliin.

Vuonna 1929 Sakkolan ja Vuokselan poliisit tekivät eräänä yönä onnistuneen pirtuetsiskelyn, joka tulokseltaan muodostui tavallista tuloksellisemmaksi. Sakkolan kunnan alueella takavarikoitiin pirtua neljätkymmentä litraa. Sieltä poliisit menivät Vuokselan Uuteenkylään erääseen taloon, jossa he tekeytyivät pirtun ostajiksi, koska heitä ei talossa tunnettu. Talon koko pirtuvarasto, viisi litraa ainetta, tuotiin esiin ja tarjottiin kaupaksi. Kun ostajat halusivat saada lisää ainetta, kehoitettiin heitä odottamaan ja ilmoitettiin talon pojan olevan pirtua lisää hakemassa. Hetken kuluttua poika tulikin mukanaan 10 litraa ainetta. Kun poliisit esittivät asian oikean laidan, he takavarikoivat aineen ja kaksi hevosta ajopeleineen,

Aiemman vihjeen perusteella löydettiin naapurista lisää vielä muutama litra pirtua eli poliisin saalis oli Uudenkylän reissun tuloksena 20 litraa ainetta.

Viikon sisällä edellä mainitusta ajankohdasta yöratsian tuloksena poliisit löysivät Vuokselan Vasikkasaaresta 15 litraa pirtua. Paikka oli poliiseille entuudestaan tuttu, koska talon poika oli ollut syytettynä aikaisemminkin pirtun myynnistä.

Saman matkan yhteydessä poliisit poikkesivat Pölläkkälän sahan lähellä Vuoksessa olevaan Kurroissaareen, josta pensaikosta löytyi 30 litraa pirtua.

Pölläkkälän poliisit myös ahkeroivat ja ottivat talteen pääsiäisen aikaan nelisen litraa pirtua eräältä mieheltä. Mies oli harrastanut kaupankäyntiä jo aiemmin toimittaen useammalle henkilölle pääsiäisviinat saaden maksun etukäteen.

Postinkulku Vuokselaan paranee

Postinkuljetusta kehitetään vuoden 1929 alusta, kun Äyräpäästä Viipuriin posti viedään aamujunalla nro 336. Juna lähtee klo 6.12 ja saapuu Viipuriin klo 7.30.

Viipurista Äyräpäähän tuleva posti kuljetetaan junalla nro 335. Juna lähtee Viipurista klo 18.45 ja saapuu Äyräpäähän klo 20.03.

Jää kantaa jo Vuoksen yli kulkemiseen

Vuodenvaihteen 1928/1929 pakkasten johdosta Vuoksi on mennyt jo niin paksuun jäähän, että Lammasnimen kohdalla ajetaan Pikku-Vuoksen yli jo hevosella. Myöskin Pölläkkälän seutuvilla on Vuoksen jää jo niin vahvaa, että se kannattaa hevosella ylikulkua.

Paikoin jää virtapaikoilla saattaa olla heikkoa. Tästä syystä jää ei kestänyt ja pari hevosta vajosi hyiseen veteen. Hevoset onnistuttiin saamaan ylös omin voimin. Toisessa tapauksessa jää petti hevosen ja ohjastajan alta. Tälläkin kertaa päästiin kuiville omin neuvoin.

Vuoksela koskevia asioita vuodelle 1929

Vuokselan kunnanvaltuuston kokous 28.12.1928

1. Kokouksessa luettiin tarkastuslautakunnan tiedotus jossa ilmoitettiin, että Vuokselan kunnassa joulukuun 4. p:nä 1928 toimitetussa valtuutettujen vaalissa tulivat valituiksi valtuustoon vuosiksi 1929 1932 seuraavat ehdollepannut ehdokkaat; emäntä Helena Virkki, Virkkilä; maanvilj. Jooseppi Vaari, Uusikylä; maanvilj. poika Jooseppi Karonen, Kuninkaanristi; maanvilj. Aleksanteri Mp. Virkki, Virkkilä; maanvilj. Matti Romu, Uusikylä; taloll. Jooseppi Pulkki, Hirvisaari; maanvilj. Reinhold Koiranen, Virkkilä; maanvilj. Juho Hp. Juvonen, Uusikylä; taloll. poika Toivo Virkki, Päiväki; maanvilj. Juho Rämö, Noisniemi; maanvilj. Toivo Himanen, Uusikylä; taloll. Juho Turunen, Hirvisaari; maanvilj. Emmanuel Kiuru, Noisniemi; maanvilj. Vilppi Väisänen, Uusikylä.

Valtuutettujen varamiehiksi seuraavat: Jooseppi Pulkille ja Juho Turuselle kaupanhoitaja Juho Juvonen Hirvisaaresta, Aleksanteri Mp. Virkille maanvilj. Aaro Liski Virkkilästä, Toivo Virkille maanvilj. Mikko Selonen Päiväkiestä, Reinhold Koiraselle maanvilj. Väinö Virkki Virkkilästä, Helena Virkille ja Emmanuel Kiurulle taloll. poika Juho Vepsä Räihärannalta ja maanvilj. Andrei Jermalajeff Noisniemestä, Jooseppi Karoselle maanvilj. Tahvo Pärssinen Kuninkaanrististä, Jooseppi Vaarille, Juho Hp. Juvoselle ja Toivo Himaselle maanvilj. Armas Jääskeläinen ja Herman Ryypö Uudestakylästä, Antti Hp. Pulkille maanvilj. Tuomas Vanhanen (vanhempi) Alholasta ja Juho Rämölle maanvilj. Juho Tereska Kuninkaanrististä.

2. Kunnan talousarvio hyväksyttiin vuodelle 1929.

3. Sairaanhoidajan virka päätettiin julistaa uudelleen avoimeksi ja jätettiin kunnallislautakunnan huoleksi sen täyttäminen.

4. Kunnallisien verotukien yleisvähennykseksi päätettiin 1500 mk ja lapsivähennykseksi 500 mk.

5. Maalaiskunta-lehti päätettiin tilata valtuutetuille ja kunnallislautakunnan jäsenille.

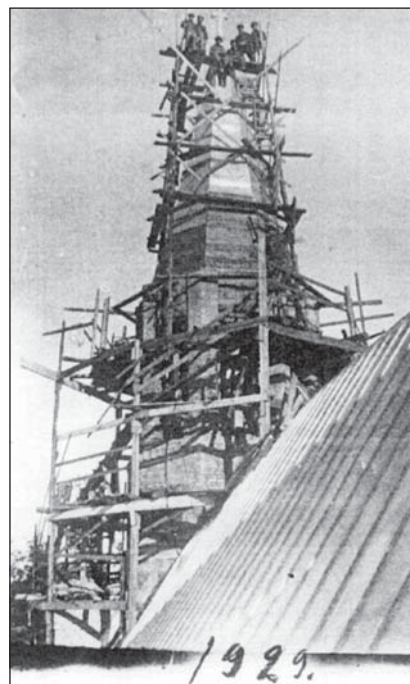
6. Noisniemen kansakoulun tonttimaa päätettiin ostaa Berneriltä ja valtuutettiin kunnallislautakunnan esimies Tuomas Väisänen kauppaa päättämään ja allekirjoittamaan.

7. Päätettiin ottaa asutuskassasta 200.000.- markan laina, jota hakemaan ja nostamaan valtuutettiin asutuslautakunnan puheenjohtaja Lenno Lehmusvuori tahi hänen valtuuttamansa.

Kiireellisenä asiana käsiteltiin anomus toisen poliisin hankkimiseksi Vuokselaan entiseen Valkjärven piiriin. Poliisi päätettiin pyytää ja pöytäkirjoitteella hetimiten ilmoittaa Sakkolan piirin nimismiehelle tarvittavia toimenpiteitä varten.

Kettujen metsästystä Vuoksela talvella 1929

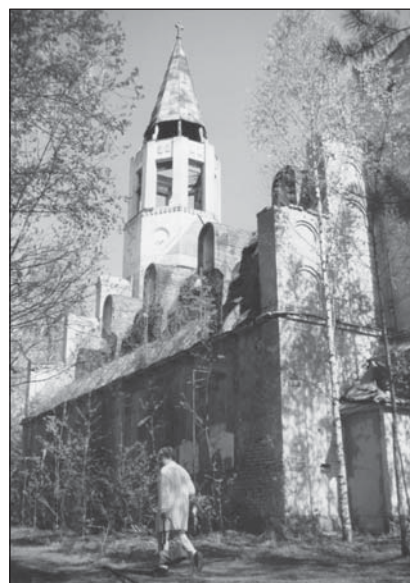
Jooseppi Kiuru ilmoitteli paikkakuntalaisille lehti-ilmoituksen välityksellä metsästävänsä kettuja myrkyllä omilla mailloin Vuoksela Uudessakylässä. Metsästysalueeseen kuuluivat lisäksi Juho Sihvon, Juho Ryypön, Herman Ryypön, Tuomas Ryypön tilat kuten myös kylän kohdalla sijaitsevat Vuoksen rantojen jääalueet.

Vuokselaan kirkon kellotorni rakenteilla 1929. Kuva: Vuoksela kuvina teos v. 1993.

Vuokselaan kirkko rakenteilla

Työt Vuokselaan kirkon rakennuksella ovat edenneet jo niin pitkälle, että joulun 1928 jälkeisinä aikoina saadaan kirkon torni pystyyn ja kellot torniin. Parhaillaan on meneillään työmaalla kattamistyöt. Kirkko valmistuu vuoden 1929 aikana.

Vuokselaan kirkon kellotorni 26.5.1996. Kuva: Taisto Virkki.

Kooste: Taisto Virkki

Vapaussotaan liittyviä tietoja Vuokselasta

Ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheissa levottomuuksien seurauksena oman alueen turvallisuuteen kiinnitettiin myös Kannaksella erityistä huomiota. Ihmisten kesken vaihdettiin mielipiteitä ja tuumailtiin miten kotikylillä uhkaavilta tuntuviin asioihin pitäisi varautua.

Suomen itsenäistymiseen liittyvistä asioista ja tapahtumista on olemassa paljon kirjallisia lähteitä. Myös pitäjien paikallishistoriakirjallisuudesta löytyy runsaasti tapahtumien kulkuun liittyviä dokumentteja. Vuokselan osalta olen lähinnä tutustunut aiheeseen kohdistuen Keski-Kannaksen alueen tapahtumiin. Lähteinä ovat olleet vapaussotaan liittyvät kirjoitukset, eri kannakselaispitäjien historiikit ja erityisesti vuonna 1955 valmistunut Vuokselakirja sekä vuonna 2007 valmistuneen Sotiemme Vuoksela-matrikkelityössä laajasti tutkimani lähdeaineisto.

Näiden lisäksi löysin uutta yksityiskohtaista tietoa Keski-Vuoksi lehdestä, joka ilmestyi vv. 1928 – 1939. Lehti toimi ilmestymisen alkuvuosina Äyräpään, Muolaan ja Vuokselan sekä loppuvuosina Äyräpään, Muolaan, Heinjoen, Valkjärven, Vuokselan ja Vuoksenrannan kunnallislehtenä.

Seuraava aineisto löytyi vuoden 1938 erästä lehtinumerosta. Vapaussodan tapahtumista tuolloin oli kulunut kaksi vuosikymmentä.

Jo vuonna 1916 esimerkiksi Vuokselassa Virkkilän kylässä kylän miehet järjestivät aseellisia vartioita suojaamaan öisin kyläänsä varkauksilta, joita näihin aikoihin sattui lukuisia.

Pitäjän miehille selvisi myös itsenäisyysjatuksen toteuttaminen aseellisin keinoin eräänä mahdollisena toimenpiteenä. Vaikka jääkäriликkeestä olikin kuultu huhupuheita jo aikaisemmin, ei asia ollut mitenkään tuttu ennen kuin paikkakunnalla kävi tunnettu jääkäriaktivisti Toivo Kuisma. Hänen tiedettiin selvitelleen jääkäriликettä ja maamme

aseellista vapauttamista eräille luoteuille miehille. Vaikka jääkärivärväystoiminta ei olosuhteiden pakosta päässyt kään kehittymään kovinkaan laajaksi, vaikutti Kuisman käynti kuitenkin varsin myönteisesti vapaussodan valmistelutoimintaan. Kun sittemmin vuoden 1917 rauhattomien aikojen johdosta pitäjän lainkuuliaiset kansalaiset olivat pakoitettuja ryhtymään toimintaan rauhallisten olojen turvaamiseksi, oli asiassa edellä mainitusta syystä ainakin jonkun verran tuttua pitäjän johtohenkilöille.

Kun Vuokselan pitäjä perustettiin vuoden 1917 alussa, perustettiin Vuokselaan myös järjestysmiliisi, johon kuului noin 80 miestä, eri mielipiteitä omaavia henkilöitä pitäjän eri puolilta. Tehdävät jäivät kuitenkin vähäisiksi. Kyseisen vuoden elokuussa pidettiin kokous, jossa pohdittiin jonkinlaisen järjestyskaartin perustamista. Kokous ei kuitenkaan johtanut käytännöllisiin tuloksiin, sillä pitäjän työväestö kieltäytyi ryhtymästä tässä asiassa yhteistoimintaan porvarillisten kansalaisten kanssa.

Syyskuussa kokoontuivat muutamat pitäjän miehet uudelleen samoissa asioissa. Kokouksessa olivat läsnä ainakin Väinö ja Aleks Virkki, Reinhold Koiranen, Lenno Lehmusvuori, Matti Romu ja Aleks Vitikainen. Tässä Nuorisoseuran talossa pidetyssä kokouksessa, joka oli täysin salainen, päätettiin ryhtyä muodostamaan suojeluskuntaryhmiä. Ryhmänjohtajille jaettiin salateitse saatuja painettuja ohjesääntöjä.

Suojeluskunta-asia tuntui olevan jo tällöin pitäjän miehille tutumpi kuin osatiin odottaakaan ja ryhmien muodostaminen onnistui varsin hyvin. Kaikkiaan saatiin kokoon kuusi ryhmää, joille alettiin pitää salaisia harjoituksia. Edellä mainittu kokous pidettiin Virkkilän nuorisoseuran talon näyttämön permannon alla kynttilöiden valossa. Aluksi ei ollut käytettävissä muuta kuin yksi berdan-mallinen kivääri, jonka kerrotaan

”Kokous pidettiin Virkkilän nuorisoseuran talon näyttämön permannon alla kynttilöiden valossa.”

olleen peräisin Pölläkkälästä vuoden 1905 suurlakon ajoilta. Kivääri oli saatuna hankituksi eräältä Vasikkasaaresta asuvalta mieheltä. Ryhmäharjoituksia jatkettiin sitten marraskuuhun asti. Samalla suoritettiin pitäjässä hiljaista valistustoimintaa suojeluskunta-asian tunnetuksi tekemiseksi.

Vuoden 1917 suurlakon aikaan pidettiin Vuosalmella, joka siihen aikaan kuului Vuokselan pitäjään, kansalaiskokous Matti Läheniemen johdolla. Kokoukseen osallistuivat muun muassa Hjalmar Näppinen ja Aleks Virkki Virkkilästä. Kokouksessa syntyi Läheniemen ja erään Pölläkkälästä kotoisin olevan työmiehen välillä ankara riita keskustelluista kysymyksistä. Asia koski aseellisen järjestön perustamista rauhallisten olojen turvaamiseksi. Vuosalmella kuin Virkkilässäkin elokuussa pidetyt kokoukset osoittivat selvästi, ettei alueen työväestöllä ollut mitään halua ryhtyä yhteistoimintaan porvarillisesti ajattelevien kanssa.

Suojeluskunnan harjoituksia ohjaamassa ja muuta toimintaa järjestämässä kävivät ennen joulua maanviljelijä Aleksander Karonen Räisälästä ja ylioppilas Toivo Seitsonen. Sakkolan nimismiehen U. Seitolan toimesta liittyi muutamia Vuokselan suojeluskuntalaisia siihen retkikuntaan, jonka oli määrä ottaa vastaan Kiviniemeen saapuva Kaljusen retkikunta. Kun Kaljunen kuitenkin viipyi Pyhäjärvellä odotettua kauemmin, palasivat nämä Viiksanlahteen kokoontuneet Vuokselan miehet takaisin.

Suomen Vapaussodan muistomitali perustettiin Suomen Senaatin antamalla päätöksellä 10.9.1918. Mitalin on suunnitellut Akseli Gallen-Kallela ja se on valmistettu raudasta. Valtionhoitajan 3.7.1919 antaman päätöksen mukaan muistomitali kuuluu kaikille vuoden 1918 Vapaussotaan hallituksen puolella osaaottaneille, niin hyvin koti- kuin ulkomaalaisillekin, riippumatta siitä, oliko heille myönnetty muita kunniamerkkejä vai ei.

Vapaussodan muistomitaliin liittyy omistuskirja, jonka allekirjoittajana on Kustaa Mannerheim.

Jooseppi Karonen Vuoksenan Kuninkaanristin kylästä osallistui vapaussotaan taistellen Raudun rintamalla. Kuvassa on hänelle myönnetty Vapaussodan muistomitali soljen kera, johon liittyy omistuskirja sekä Raudun taistelun muistoristi (alempana oleva).

Suojeluskuntatoiminta julkiseksi

Viiksanlahden retken jälkeen ei suojeluskunnan toimintaa pidettykään enää salassa, vaan asia tuli tunnetuksi koko pitäjässä. Suojeluskunnan riveihin alkoi liittyä myös nuoria miehiä, joille ei siihen saakka oltu harjoituksista ilmoitettu mitään. Näihin aikoihin saatiin Sakkolan suojeluskunnalta muutamia kiväärejäkin käyttöön. Joulukuussa kunta myönsi pitäjän järjestyksen valvontaa varten 15.000 markkaa, mutta näitä varoja ei enää käytettykään tarkoitukseensa, sillä aseiden ostokysymys niin kuin muidenkin asioiden kulku siirtyi uusiin vaiheisiin.

Ennen joulua lienevät vielä Karoset, Junttilat ja Käpit Kuninkaanrististä ja Yrjö Kymäläinen Uudestakylästä suorittaneet maksun muutamista yksityisesti hankituista kivääreistä.

Varsin huomattava osuus itäisen Kannaksen suojeluskuntien aseistamisessa oli talollisen pojilla Nikolai Jermaleffilla ja Nikolai Komosella, jotka tekivät kolme salaista aseiden ostomatkaa Venäjälle tuoden useita satoja kivääreitä ja panoksia Sakkolan suojeluskunnalle. Sitä kautta Vuoksenan suojeluskuntakin sai niistä osan. Jermaleff ja Komonen pidätettiin kolmannella matkallaan rajan takana ja he joutuivat olemaan punaisten vankina Krestyssä puoli vuotta.

Kaljusen retki kiihdytti itäisen Kannaksen suojeluskuntien varustautumista. Myös pitäjän naiset alkoivat pitää ompeluiltoja, joissa valmistettiin suojeluskuntalaisille patruunavöitä, lumipukuja ja muita rintamavarusteita.

Vuoden 1918 alkukuukausina kävi Vuoksenan suojeluskunnan harjoituksia pitämässä aiemmin mainittujen lisäksi muun muassa Streng ja Puukka Räisälästä.

Vuokselasta lähti jääkäripataljoonaan Saksaan myös Vuokselasta kaksi miestä, jotka koulutuksen jälkeen takaisin palattuaan osallistuivat vapaussotaan.

Tammikuussa 1918 tuotiin Pölläkkälästä viesti, että sikäläiset punakaarti-

laiset olivat suorittaneet ase-etsintöjä paikkakunnalla. Tämän lisäksi heidän oli tarkoitus lähteä Perkjärvelle liittyäkseen siellä punaisiin joukkoihin. Samainen lähetti tiesi kertoa myös, että punaisilla oli asekatko Hiekkasaassa Pölläkkälän edustalla. Vuokselasta ilmoitettiin asiasta puhelimitse Kiviniemeen Veikko Läheniemelle. Hän lähetti-kin Kiviniemestä osaston jääkäri Haikosen johdolla miehiä Vuokselaan, josta Vuokselan miehet liittyivät ryhmään mukaan.

Osaston vahvuus oli noin 80 miestä. Matkaa tehtiin hevosilla ajaen Pasurin kautta eteenpäin. Pasurissa retkeläiset saivat Kiviniemestä sinne lähetettyjä aseita mm. käsikranaatteja.

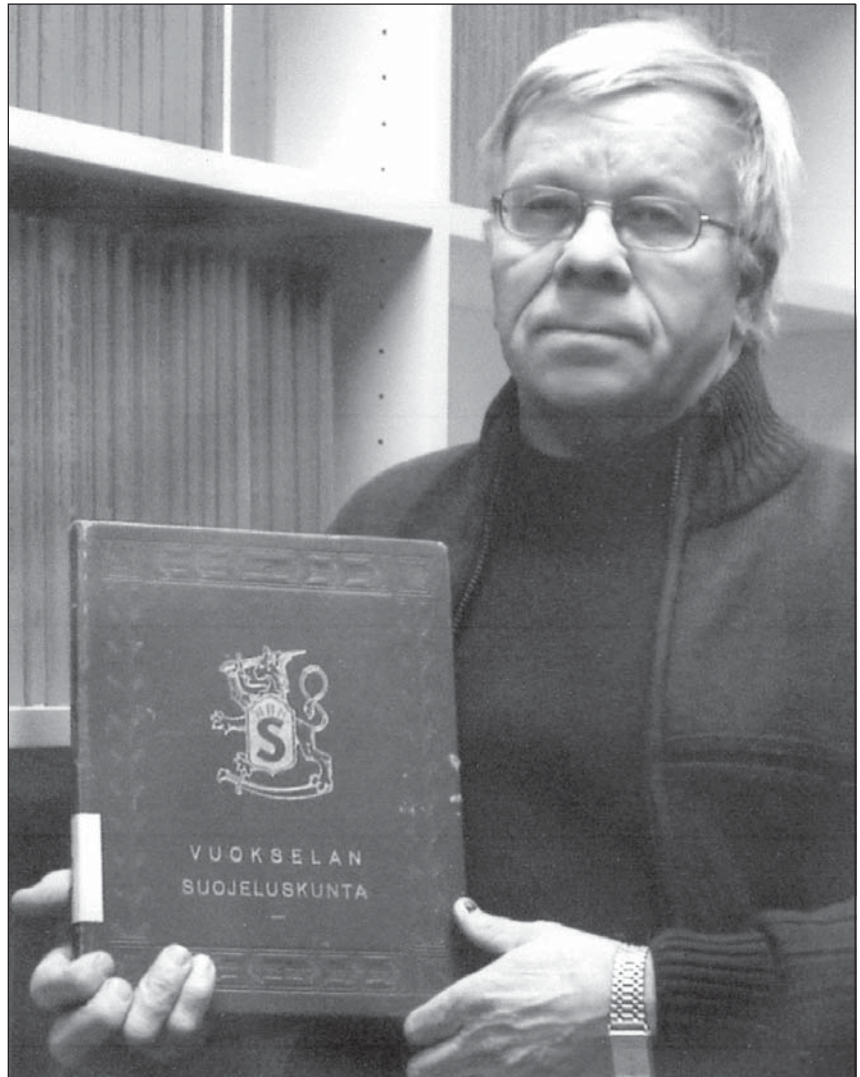
Aiemmin oli jo Muolaan kirkolle lähetetty tiedustelijat, joiden tehtävänä oli hankkia tieto siitä sivuuttavatko punaiset Muolaan kirkonkylän.

Ryhmä jatkoi Pasurista matkaa Himaalaan ja leiriydyttiin Kirkkojärven jäälle. Lähetti ratsasti kirkonkylään, jossa sai kirkkoherralta kuulla, että punaisten osasto oli kulkenut kirkonkylän läpi puolitoista tuntia ennen lähten tuloa eli illalla kahdeksan aikaan. Vuokselasta lähetetyt tiedustelijat olivat tällöin Muolaan pappilassa.

Retkikunta jatkoi matkaa jätse Kyyrölään, missä piirrettiin ent. Kyyrölän reservikasarmi. Kasarmi oli kuitenkin tyhjä. Takaa-ajo lopetettiin, sillä punakaartilaiset olivat todennäköisesti eh-
tineet Perkjärvelle asti.

Helmikuun 24. päivän tienoilla Vuokselan suojeluskuntalaiset lähtivät Salmenkaidansillalle, jonka kautta punaisten odotettiin saadun tiedon mukaan yrittävän tulla takaisin Pölläkkälään. Vuokselan suojeluskuntalaiset joutuivat taistelun jälkeen vartiotehtäviin Variksenmäelle Salo-Mälkölän kylään.

**”Niinikään toimeen-
pantiin postisensuuri,
jossa epäilyksen
alainen tuleva ja
lähtevä posti
tarkastettiin.”**

Mikkelin maakunta-arkistosta löytyy myös Vuoksela koskevia vanhoja alkuperäisiä dokumentteja. Nähdessäni ensi kertaa VUOKSELAN SUOJELUSKUNTA-kirjan, tunsin ottaessani kirjan käsiini sisimmässäni outoa väristystä. En aiemmin tiennyt sellaisen olemassaolosta mitään.

Alkusivulla oli juhlallinen vakuutus ”Minä N.N. lupaan ja vakuutan kaiken sen kautta, mikä minulle on pyhää ja kallista, että Suojeluskunnan varsinaisena jäsenenä rauhan ja sodan aikana rehellisesti toimin isänmaan ja sen laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi, alistun sotilaalliseen järjestykseen ja kuriin sekä täytän minulle kuuluvat velvollisuudet ja tehtävät”. Seuraavilla sivuilla oli kaikkien suojeluskuntaan liittyneiden miesten alkuperäiset allekirjoitukset ja liittymispäivämäärät.

Tammikuussa järjestettiin Vuokselan kunnan alueelle erikoisesti kunnan rajoille vartiota. Vartiopaikkoja oli muun muassa Lauttasaassa, Uudessakylässä ja Oravaniemessä. Niinikään toimeenpantiin postisensuuri, jossa epäilyksen alainen tuleva ja lähtevä posti tarkastettiin. Naapuripitäjien kanssa oltiin vilkkaassa yhteydessä ja tilanteen kehitys-

tä seurattiin hyvin huolellisesti.

Erinäisten järjestelytehtävien lisääntyä muodostettiin Virkkilään esikunta, joka toimi Matti Hätösen talossa. Esikunta suoritti koko vapaussodan ajan varsin vaativia ja suuria tehtäviä. Vuokselan sijainti sotilaallisesti oli merkittävä liikennesolmukohta Kiviniemen,

Mälkölän ja Valkjärven välillä.

Virkkilän esikunta toimitti elintarvikkeita, hevosia ja ajokaluja rintamille, varusti vapaaehtoisia lähettäen miehiä eri rintamaosille, huoltaen monien muiden tehtäviensä ohella myös punaisten puolelta tulleet pakolaiset.

Esikuntaan kuuluivat Aleks Virkki, Lenno Lehmusvuori, Reinhold Koiranen, Juho Paavilainen ja Matti Romu. Niinikään esikunnan alaisissa tehtävissä toimivat Hjalmar Näppinen hevosten ja ajokalujen ottajana, sekä Väinö Virkki, Tuomas Uosukainen, Viktor Himanen, Vilppi Juvonen ja Adam Raaska. Huoltotehtävien lisäksi esikunnan tehtävänä oli järjestää vartiot, jotka Vuoksen varsilla suorittivat sodan aikana tärkeää tehtävää.

Venäjänsaaren retkelle osallistui Vuokselan suojeluskunnasta yhdeksän miestä. Tarkempia tietoja retkestä löytyy muun muassa Vuokselan pitäjähistoriasta ja Sotiemme Vuoksela matrikelista.

Suurin osa Vuokselan miehistä liittyi vapaaehtoisina suojeluskunnan riveihin taistellen myöhemmin eri rintamilla Karjalassa. Kutsunnan kautta riveihin joutuneet Vuokselan miehet vietiin ensin Kurkijoelle harjoitettaviksi ja lähetettiin sieltä Ahvolan ja Antrean rintamille. Vuokselan suojeluskuntalaisia oli mukana myös ensimmäisellä retkellä, joka tehtiin Kiviniemestä Rautuun. Niinikään lähetettiin 60 miehen vahvuinen osasto Vuokselasta Valkjärvelle helmikuussa, mutta tämä osasto ei sillä kertaa joutunut tulilinjalle punaisten perääntyessä.

Vuokselaan tuli punaiselta alueelta lukuisasti valkoisia asekuntoisia miehiä, jotka Virkkilän esikunta varusti ja lähetti rintamille.

Vuokselan pitäjää ei kohdannut varsinaiset sodan melskeet, mutta Vuokselan pitäjän, jossa oli asukkaita kaksi ja puoli tuhatta, rooli oli merkittävän suuri. Vapaussotaan osaa ottaneet vuokselalaiset toimivat eri rintamilla joten heidän suorittama työ vapautemme luomisessa ei tästä syystä herättänyt julkisuudessa liiemmin ulkonaista huomiota. Pitäjässä oli ollut kaukokatseisia pitäjäläisiä, jotka olivat oivalta-

”Tämä osasto
ei sillä kertaa joutunut
tulilinjalle
punaisten
perääntyessä.”

neet tilanteen yleisen merkityksen ja pitäjän asukkaat lähes kokonaisuudessaan liittyivät valkoiseen rintamaan.

Yksityiskohtaisten tietojen saanti noilta ajoilta kirjallisten muistiinpanojen muodossa on ollut vajavaista. Monet asiat ovat selvinneet jälkikäteen perustuen tapahtumissa mukana olleiden henkilöiden kertomuksiin ja joiltain osin myös kuulopuheisiin. Näin ollen eri lähteistä saadut tiedot saattavat poiketa joiltain osin toisistaan.

Omaehtainen tieto

Henkilökohtaisesti omaan lähisukuun liittyviä tietoja saattaa tulla ilmi vielä nytkin yllättävälläkin tavalla esiin. Vajaa kymmenen vuotta sitten ostin kirja-

putorilta Kustannusosakeyhtiö Kirjan kirjapainon vuonna 1927 painaman teoksen ”Suomen itsenäisyyden ja vapauden puolesta henkensä antaneiden kansalaisten elämäkertoja”.

Sain kirjasta selville, että enoni Mikko Selonen, syntynyt Aapro ja Helena Selosen toisena lapsena 2.10.1894 Päiväivessä, oli kuollut Sortavalan sairaalassa 5.4.1918.

Kutsunnassa saamansa määräyksen mukaisesti hän oli lähtenyt 10.3.1918 Vuokselasta Karjalan armeijakunnan II rykmentin X pataljoonan 3. komppaniaan ja sieltä mukaan rintamalle. Ahvolan rintamalla hän haavoittui vasempaan jalkaansa 24.3.1918 ja kuoli vajaan kahden viikon kuluttua haavoihinsa.

Hänet on haudattu 12.4.1918 Vuokselan sankarihautaan, jonne myös muutkin Vuokselasta lähteneet Vapaussodassa henkensä antaneet ovat saaneet viimeisen leposijan.

Tämän tiedon perusteella selvisi minulle, että enoni Matti Selosen jäämistössä ollut Vapaussodan muistomitali oli kuulunut Mikko Seloselle.

Taisto Virkki

Runo vapaussodan ajalta 1918

Kun ryssät marssi Rautuun, mä katselin nyt heitä.
He varmaan asettui viettämään kuin häitä.
Tanssit soitot riemuisat, ne kauas kuului meille.
Mie itkusilmin vietin nyt unettomia öitä.
Välistä kuului kanuunan hirmuisen kova ääni,
tää raaka kuolon tervehdys, nyt kallistui mun pääni.
Mie ajattelin itseksein, miten voi kaikki päättyä?
Mahtaako häitten loppukin näin hirmuiselta näyttää?
Jo hyökkään joukko punikin nyt Suomen poikain kimppuun,
he alkaa ampuu kumpikin, ja kuulat alkaat vinkuu.

Juho Meskanen eli Sussu-Jussi
riimittely on peräisin vuodelta 1918.

Juho Meskanen oli syntynyt 21.2.1870 Metsäpirtissä. Hän kuitenkin varttui Sakkolan Keljassa ja tuli siellä tunnetuksi runojenteon ohella ikiliikkujan ja muiden laitteiden keksijänä.

VIRKIN VIRKKEET

Entisajan sääilmiöt, tapahtumat ja vanhan kansan merkkipäivät

Olen käyttänyt viime viikkoina melkoisesti aikaa tutkimalla entisajan asioita, jotka liittyvät tavalla tai toisella 1920-luvun loppupuolen ja 1930-luvun tapahtumiin Vuoksella ja naapuripiirissä. Lähinnä Vuoksela-Seuran arkistot ja Pölläkkälässä ilmestynyt paikallislehti Keski-Vuoksi ovat tulleet tutuiksi. Aloitin tutkimisen syksystä 1927 ja olen päätyvässä vuoden 1939 lopun tapahtumiin eli talvisodan alkuhetkiin. Siitä eteenpäin aina vuoden 1944 väliin tapahtumiin tuli paneuduttua jo aiemmin Sotiemme Vuoksela-matrikkeliaineiston käsittelyn yhteydessä.

Toisaalla tässä lehdessä on koosteen joitain mielenkiintoisia yksittäisiä juttuja vuodelta 1929 eli kahdeksan vuosikymmenen takaa. Runsaan kymmenen vuoden jakso toi minulle RUNSAASTI tietoja sen ajan ihmisten arkielämästä, niin seurakunnan kuin kunnan roolista, monipuolisista yhdistystoiminnasta, rentoutumisesta niin hyvässä kuin pahassa. Päälimmäisenä jäi mieleen, että silloin kyläyhteisön ihmiset tunsivat toisensa hyvin ja yhteenkuuluvaisuus ja eteenpäin pyrkimässä autettiin toinen toisiaan.

Sääennusteet ennen vanhaankin näyttelivät tärkeää roolia. Vanhan kansan sääprofeetat olivat ainakin omasta mielestään aina oikeassa ennustaessaan tulevien aikojen säitä. Vanhan ajan kalentereissa säät ja merkkipäivät kuuluivat niiden sisältöön. Tammikuu on vuoden ensimmäinen kuukausi. Sana tammi tarkoittaa sydäntä tai ydintä ja tästä syystä tammikuuta on kutsuttu isoksi tammeksi eli ensimmäiseksi sydänkuukaudeksi. Helmikuuta on nimetty vähäksi tammeksi eli toiseksi sydänkuukaudeksi.

Entisajan ihmisillä oli työntekoon liittyviä sanontoja tai muistutuksia hokemien muodossa.

Esimerkiksi vuonna 1929 helmikuun 3. päivänä oli kynttiläpäivä eli kyntteli, Maarian kirkkoonkäymisen päivä eli Kynttilämessu.

Silloin saatettiin sanoa; Onko tehty talvitöitä? Onko pitkiä pinoja? Onko aidakset ajettu? Onko rihmoja keritty? Tuota kyntteli kysyypi, Paavali panetelepi. Kynttilä kysyy akoilta, pitkiä kangaspakkoja; miehiltä pitkiä halkopinoja. Kynttelinä karjan ruoka kahtia, ihmisen muona kolmia. Kun on hyvin kylmä Kynttelinä, pahoin Paavalina paleli, siit' on helle heinäkuussa, lämmin keskellä keseä. Kun ei kylmä Kynttelitä, eikä pauka Paavalina, kylmää kynnet kyntäjältä, varpahat vakoajalta. Kun härkä Kynttelinä räystään alta juo, silloin Maariana kukko janoon kuolee. Ensimmäisestä Kynttilän päivän jälkeisestä suojasta on 10 viikon päästä suvi.

15. päivä. Sipi eli Sipro, Sipri eli Sihveri

Sihverinpäivän suoja on tuhon tuoja. Kun kana saa Sihverin päivänä lätäköstä räystään alta vettä, niin härkä Maariana ojata.

24. päivä. Matti eli Kevät-Matti, Vassikka-Matti eli Mattias

Matti kuuman kiven avantoon pudottaa, ilma alkaa lämmitä siksi, koska avanto ei jäädy.

Talvi 2009 menossa

Viime vuosien säät eivät ole enää sellaisia kuin ne muistan 1950-luvulta. Tänä 18. päivänä tammikuuta on pientä pakkasta ilmassa, maa oli vielä eilen lumeton Tampereella. Saa nähdä pitääkö vanhan kansan hokemat paikkansa.

Minkä helmikuu hellittää, sen maaliskuu maksaa

Helmikuun hellät tuulet maaliskuussa maksetaan. Jos kosket helmikuussa kohisevat, niin jälkeen Maarian (23.3) ovat tukossa. Kun metsä ensi kertaa hangelle pudottaa neulasia, niin yhdeksän viikon perästä kylvöjä tehdään. Kun Tapio (on varistanut havupuiden neulaset kevättalvella) on puinut riihensä, niin siitä on yhdeksän viikkoa kevätkylvöjen tekoon.

Lukuterveisin

Taisto Virkki
taistovirkki@gmail.com
p. 0400 – 576722

Vuoksela-Seura ry:n perinteet jatkuvat; Arepyhäillä 30.12.2008 haasteltiin entisiä viisii. Lue enemmän Ebba Penttilän jutust seuraavalta sivulta.

Vuokselaisii arepyhäilta

Perinteet jatkuivat Karjalatalon tilaisuudessa 30.12.2008

Vuokselas, ja varmast mones muissakii karjalasis pitäjis ol sillo enneaikaa tapan pistäijä naapurlois ilma mittää syytä tai asjaa. Senko määntii ja toivotettii talloo tulles hyvää päivää. Talo otti vastaa tavaltaa. Jos oltii murkinal ni vieras sai ja istuu pöytää. Jos oltii kohvil, ni kuppi löyty vieraalkii. Sit haasteltii ja vaihetii kuulumissii kylästä ja etempääntkii. Joulupyhii välipäivin ol kyläskäymine tult tavaks, sillo ol hyvästä aikaa. Joulua ja takkee karsittii vähä arkisii puuhiikii.

Vuoksela-Seura on jatkant tätä tapaa. Vuokselaisii on kutsuttu monet vuuet Karjala-talloo arepyhävietto. Tään tavan alottiit seura toiminnas ahkerast ja näkyväst toimineet miehet ja naiset. Ainakii Ryyppö Väinö, Pulki Väinö ja Vuoksela-Seura kunniapuhhejohtaja Juvose Veikko olliit täs niiko mones muuskii asjas kantavii voimii. Karjala-talo on vaa tänne Hämmee mail sijoitetuil vuokselaisil vähä syrjäs. Sinne pittää lähtee iha aja kans. Entisaja kyytikää ei enää tule kysymykses. Nää nykyset hevoset on paketi pelli al ja jos ei oo korkeita hankii ja nietoksii ni

kylhä niihekii kans matka taittuu, vaik kulkuse ääntä ei kuulukkaa.

Tänä vuon meinas vaa ”sika syyä evvää” koko arepyhäillalt. Nää nykyset seura puuhahmiset rupesiit iha kaik läsimää. Eihä sil tietys mittää maha, mut Virki Taisto syämelyöntilöi se tais vähä lisätä. No, hääkö on tottunt ain asiat selvittämää, ni hyvästhä se ilta män.

Komose Kauko läks Forssast ja otti autohee vähä apuvoimii. Vepsä Martta ei kohvitarjoomine pelästyttant. Kohvi ol kuumaa ko tuppaa alko tulla vuokselaisii usjemmast polvest. Tuva oves luk, jot Sortavala, mut kyl vuokselaiset sinne osasiit tulla. Ko sitä puhetta vähä aikaa kuuntel ni melkee tuntu silt, jot siin oves ois voint iha hyväst lukkee Vuoksela.

Varmuue vuoks Taisto ol lähettant Warpaa Pentil sellasii paperloi, ko hää ol aikont kertoo seura toiminnast ja tilast tänä päivän. Iha selkiää asiaa kaik ja selkiäl kielel selitetty. Huoleaihekii löyty. Nuorii kaivattas kovast Vuoksela-Seuraakii.

Warpaa Pentti vei meijät sit iha Ameriikka ast. Hää ol käynt siel ja kerto kuuvvii keral Sointulast, suomalaisii perus-

tamast seurast, jol on ainakii yhtä pitkä historia ko mei Karjala-seuroil ja vähä samalaiset huoletkii seura jatkumisest.

Tietyst myö laulettii joululauluikii ja ainko vaa ol mahollista muisteltii. On se ihmeelline asja tuo yhteisii kokemukssii perustuva tuttuuve tuntu. Akuka sie sit oot- kysyjäl ol helppo sanoo isän tai äitin nim ja sit saikii kuulla heist jo tarinaa. Tään yhe illa aikan löyty iha uusii sukulaisiikii.

Ko myö ajeltii takasi tänne kotseuvul, Hämmee Lounaskulmaa ni meil ol hyvä miel ko tul lähettyy. Arepyhäilta ol antant just sitä, mitä myö oltii lähetty etsimääkii. Myö vähä nuoremmat ollaa kiitollissii jokaset iäkkääst paikal olijast, heil just on sitä annettavvaa. Toivotaa hei jaksamista tulevinkin vuosin. Sen lisäksi ollaa ilosii jokahisest, joka sano olevaase ens kertaa mukan. Sehä tarkoittaa sitä, jot taas ens arepyhäskii on taas uusiikii tulijoi.

Oikee hyvää vuue jatkoo ja ilosii tapaamissii seuraavas arepyhäillas.

Ebba Penttilä

Vas. tekstin kirjoittaja Ebba Penttilä o. s. Selonen (kotoisin Vuokselan Päiväkiven kylästä), oikealta edestä Jyrki Warvas, Pentti Warvas, Seppo Turkki ja Pauli Ryyppö. Kuva: Kauko Komonen.

Vuokselalainen ruokatalous 1900-luvun alussa

Aineisto perustuu Martta Koirasen kesällä 1950 tekemiin haastatteluihin. Haastateltavia henkilöitä oli 11: Anna-Leena Hyytiäinen, Aino Koiranen, Maria Komonen, Maria Liski, Amalia Pohjalainen, Maria Rautiainen, Anna-Leena Ryyppö, Anni Ryyppö, Hetti Selonen, Maria Vepsä ja Aino Äikäs.

Haastateltavat olivat eri puolilta Vuokselaa, joka itsenäistyi vuonna 1917 osittain Sakkolan, Valkjärven ja Muolaan reuna-alueista.

Täten ruokataloudessa on havaittavissa itä-kannaksalaisia, Sakkolasta päin tulleita, ja länsi-kannaksalaisia, Valkjärveltä ja Muolaasta päin tulleita tapoja ja tottumuksia.

Ruoka-aineet olivat pääasiassa omavaraistuotteita, ruista, ohraa, kauraa, tattaria, papua ja hernetta, perunaa, kaalia, lanttua ja naurista viljeltiin yleisesti. Ruis vaivalloisesti riitti läpi vuoden. Rukiin jatkona leipäviljana käytettiin ohraa, tattaria ja kauraa. Papu oli näihin aikoihin yleisempää kuin herne. Perunat olivat useimmiten jo keväällä lopussa. Vihanneksista kaalia kasvatettiin runsaasti ja lisäksi lanttua ja naurista.

Lehmiä oli useita talossa, suuremmista 15 – 20 lehmää. Silti kokomaitoa annettiin vain pienille lapsille ja voita käytettiin säästeliäästi. Voita ja lihaa tai kalaa ei syöty yht' aikaa. Tämä johtui siitä, että lehmät lypsivät talvisaikaan vähän ja olivat pitkän aikaa ummessa. Niistä taloista, joissa oli lehmiä paljon, vietiin voita ja kermää Pietariin. Sikoja ja lampaita teurastettiin kotikäyttöön. Sen sijaan nautakarja oli harvinaisempaa, sillä nautakarja oli myös kauppamies, joka vei Pietariin mainittuja tavaroita ja toi sieltä paluukuormassa mm. hersryynejä, vehnä jauhoja, kahvia ja sokeria.

Vuosisadan vaihteessa oli vielä taloja, joista puuttui savupiippu eli elettiin

Uudenkylän marttoja ensimmäisellä ruoanlaittokurssilla v. 1917.

savutupaelämää. Silloin saattoi vielä tulen sytyttäminenkin tapahtua ilman tulitikkuja tulusia apuna käyttäen. Keittäminen tapahtui hiilien päällä haahlassa.

Korsteenilla (savupiipulla) varustetut uunit kuitenkin yleistyivät ja tulitikutkin tulivat yleiseen käyttöön.

Keittoastiat ja ruokailuvälineet

Keittoastioina olivat yksinomaan katilat eli pyöreäpohjaiset rautapadat, joita taloissa oli kaksi tai kolme kappaletta. Uuniruoat kypsennettiin savi- eli maitopadoissa (=saviruukku, jota myöhemmin kutsuttiin myös potiksi) ja sukunassa. Edellisiä, joissa pidettiin myös maitoa, oli taloissa useita ja jälkimmäisiä vain yksi talossa. Sukunassa voitiin myös keittää. Muut astiat olivat pääasiassa joko puisia tai savisia. Maitopatojen lisäksi oli savivateja, jotka olivat laakeampireunaisia kuin edelliset, joitakin savituoppeja ja liuhkannu (=kermakannu), joka oli joko savea tai porsliinia. Kohvkupit, noin puolikymmentä

talossa, sainiekkia ja jokunen iso lautanen olivat porsliinastioita. Puupyytyjä oli moneen tarkoitukseen; juoma tuotiin pöytään puukapassa, vesikappa oli puusta, jokaisella oli oma puulusikkansa (=luska). Puulusikat olivat yleensä kotitekoisia, mutta saatettiin niitä tuoda myös Pietarista. Ne tunnisti siitä, että lusikan varsi oli maalattu punaiseksi. Niiden sanottiin olevan kissanverellä voideltuja, lieenee olleen leikkisiä hokema! Lapsia varten oli joissakin taloissa lehmuspuusta tehtyjä puukuppeja. Ne olivat sisäpuolelta öljyttyjä ja päältä maalattu kukallisilla koristeilla. Ruokailuvälineinä oli lisäksi joillakin linkkuveitsiä ja puukkoja sekä joitakin itse tehtyjä kahveleita.

Puuastoiden peseminen oli suuritöistä. Karjakyökissä oli korkeajalkainen vesipyty, jonka pohjalla oli aina puhdasta saunankivistä hienonnettua rapahiekkaa ja tuohvihko, joilla puuastiat hangattiin puhtaiksi. Luskat pestiin kerran viikossa. Muut astiat kuten kohvkupit ja saviastiat pestiin tuvassa jossain maitopadassa. Pyyheliinat olivat kotikutoisesta rohdinkankaasta.

Astioita säilytettiin tuvassa isossa puukaapissa tai jos sellaista ei ollut, pidettiin astiat hyllyillä.

Puustaioiden katajoittaminen suoritettiin aina silloin tällöin. Tuoreita katarjanoita pantiin pyttyyn, kiehuva vettä kaadettiin päälle ja annettiin näin seistä jonkin aikaa sekä huuhdottiin sen jälkeen. Näin saatiin astiat raikkaan hajuisiksi.

Martta Koiranen

Marttatoiminnan merkitys oli ratkaisevan tärkeää kotien ruokatalouden vaalijana Vuoksen alueella ennen vuotta 1917 toimi eri kylissä useita paikallisia marttayhdistyksiä, jotka sijaintinsa perusteella kuuluivat virallisesti joko Sakon, Valkjärven tai Muolan marttayhdistyksiin. Vuoksen marttayhdistys perustettiin 3. päivänä helmikuuta 1917. Vuoksen uuden yhdistyksen rungon muodostivat Virkkilän, Ruununvallen ja Vuosalmen yhdistykset. Pian yhdistykseen saatiin lisävoimaa muistakin kylistä. Perustamisvuoden syksyllä toimintansa aloitti Noisniemen kerho ja seuraavana vuonna tulivat mukaan Uudenkylän, Alholan ja Hirvisaaren kerhot. Vuosalmen kerho erosi 1926 kylän liittyttyä uuteen Äyräpään kuntaan.

Marttojen toiminnan alkuaikana elettiin pula-ajan kourissa ja ruokatalouksissa oli pulaa tarvikkeista. Pulan helpottamiseksi ryhdyttiin keräämään luonnonvaraisia tuotteita ja puutarhahoitoa tehostettiin. Erilaisin kurssitoiminnoin levitettiin tietoa koteihin. Alkuaikoina palkattiin yhdistykseen osallistujien neuvot ja työt oli riittämiin.

Vuonna 1920 neuvot teki 463 neuvontakäyntiä koteihin. 1921 pidettiin 91 kokousta ja juhlaa, joissa oli 33 esitelmää ja 17 alustusta. Lisäksi oli yhteensä erilaisia ruoanvalmistus-, säilöntä- ja puutarhakursseja.

Aiheesta olisi myöhemmiltä vuosilta paljonkin lisää kerrottavaa, mutta palaan aiheeseen joskus toiste.

Omakohtaiset muistelukset ja sen ajan ruokatalouteen liittyvistä aiheista otettut kuvat otettaisiin mielellään seuran arkistoon.

Taisto Virkki

Laskiaisen ruokamuistoja

Seuraava Suvannon Seutu ilmestyy maaliskuussa. Sitä ennen ehdimme viettää laskiaista: laskiaissunnuntai on 22.2. ja laskiaistiistai 24.2. Raija Haapsaari on koostanut monista lähteistä hankkimaansa tietoa ruokamuistoista Metsäpirtistä. Ohessa laskiaisaikaan liittyvä otos aiheesta.

Ensimmäinen suurempi juhla joulun jälkeen on laskiaisen. Laskiaisesta alkaa pääsiäisjakso ja laskiaissunnuntai sijoittuu seitsemän viikkoa ennen pääsiäistä. Ortodokseille se merkitsi seitsemän viikon pituisen paaston alkua, mutta laskiaisenä saatiin vielä syödä tukevasti. Tärkein laskiairuoka oli hernerokka/sorkkarokka. Elma Haapsaari-Markström kertoo laskiaisesta ja hernerokan valmistamisesta näin:

”Varmasti jokainen muistaa, että rokka keitettiin suolasista siansorkista. Jos oli iso perhe, niin täytyi laittaa muutakin lihaa joukkoon, koska sialla on vain neljä sorkkaa. Teurastuksen aikana sorkat puhdistettiin ja nämä lihan suolauksen yhteydessä laitettiin lihapytyn reunaan. Emäntä kyllä tiesi, miten syvälle nämä pani, että oli helppo ottaa laskiaiseksi. Ennen tätä talvista riehapäivää sorkista liotettiin liika suola pois.

Laskiaisaamuna laitettiin herneet ja sorkat kiehumaan, jotta rokka olisi iltapäivällä kypsä. Herneet pantiin edellisenä päivänä likoamaan. Syödessä oli sitten oltava hiljaa, jos jutteli, niin kyllä itikat kesällä kiusasivat. Tytöt eivät mielellään käyneet pöydän kulmien kohtaan syömään, sehän olisi tiennyt, että jää vanhaksi. Lapsia kehoitettiin voittamaan suksenpohjat sorkkaluilla, että suksat eivät luistaneet eteenpäin eivätkä lipsuneet taaksepäin – ja sehän oli lapsille turvallista mäessä.

Laskiaisenä lämmitettiin sauna. Vanhemmat kävivät kylpemässä, mutta kyllä nuoretkin. Sanonta oli ”Laskiaisenä panna päivän pärreks ja varis kukoks!” Se merkitsi, että esi-isät eivät laittaneet valoa sisälle huoneisiin.”

Joissakin julkaisuissa on ollut tietoja, joiden mukaan kannaksella syötiin venäläisten esikuvien mukaan blinjejä/linnejä mateenmädin kanssa. Blinit olivat tattarijauhoista, munista ja maidosta paistettuja lettuja. Blinien syönti levisi Suomeen 1800-luvun alkupuolella, mutta syötiinkö niitä Metsäpirtissä, siitä ei ole ainakaan vielä tietoa.

Toinen vieläkin vanhempi laskiaisperinne, 1600-luvun loppupuolelta, on laskiaispullien syönti kuuman maidon kanssa. Levisikö tämä tapa Metsäpirttiin – siitä ei ole muistiinmerkitöjä.

Ortodokseilla on omat paastonajan ruokansa. Metsäpirtissä oli ortodokseja kokonainen Vaskelan kylä ja olisi mielenkiintoista tietää, vaikuttiko tämä mitenkään metsäpirttiläisten pääsiäisajan ruokiin?

Liharokka, herne/papurokka

Herneet tai pavut (ei sekaisin) sianlihaa yhtenä palana, vettä

Herneet tai pavut pannaan likoon edellisenä päivänä. Ennen myös suolattu liha pantiin likoon. Liian suolan sai pois myös kiehauttamalla; vesi kaadettiin pois. Laitetaan uusi vesi ja keitetään liha kokonaisuutena palana noin tunti, ennen kuin lisätään herneet, sillä riihikuivat, liotetut herneet kypsyvät hyvin. Keitetään kunnes liha ja herneet ovat kypsät. Keittoastia nostetaan pöytään. Liha nostetaan astiasta vädille

leikattavaksi, yleensä niin, että jokainen ruokailija leikkaa itse lihapalan ja ottaa myös keittoa lautaselleen. Valmistustasista oli ennen sukuna eli rautapata tai emalikattila.

Maidonkäsittelyä Korvenkolkan Pajarilla Sakkolassa

Miten maito jalostui ennen vanhaan, siitä kertoo tarina kyläkirjasta Suvannon helmi. Kirjoituksen on Helvi Pajarin haastattelun pohjalta laatinut Hannu Turkkinen.

Aiheen muisteluihin antoi vanhempieni Ella ja Viljo Turkkisen jäämistöstä löytyneet maidonkäsittelyn miniastiat, joita isoäitini Helena Turkkisen, omaa sukua Pajari, veli Juho Pajari oli veistellyt puhdetöinä lähisilleen ja naapureilleen Lempäälässä. Helenan kummityttöä Helvi Pajaria haastattelin Juhoenon taidokkaiden puhdetöiden vuoksi. Miniastiat olen luovuttanut Sakkola-Museolle kertomaan lähes sadan vuoden takaisesta maidonkäsittelystä ja -välineistä.

Helvin kertomana seuraavaa: Näitä puuastioita käytettiin enimmäkseen kesäaikaan, kun lehmät laskettiin väljälaitumille eli hakamaille, metsiin ja niityille. Sieltä lehmät hakeutuivat tai paimenet ajoivat lypsylle kotitarhaan. Maito lypsettiin kiuluun eli lypsikappaan ja siivittiin sen jälkeen raantaan eli kannelliseen puupyttyyn. Lopullisesti lypsykerran maito koottiin kehloun, isompaan astiaan, jossa maito nostatettiin eli annettiin kerman nousta pintaan. Sen jälkeen kuorittiin pinnasta kerma talteen kirnuamista varten.

Aikaisemmin kirnuaminen tapahtui pystykirnussa vatkaton, myöhemmin talvisodan alla separaattorilla suoritettiin kerman erottelu. Voi kirnuttiin puisessa tai metallisessa pyörítettävässä kirnussa. Nämä välineet löytyvät Sakkola-Museoltakin.

Kirnuttu voi pestiin pesulahankkassa kauhan avulla ja varastoitiin kannelliseen voipyttyyn. Suolauksen avulla estettiin härskiäytyminen. Luonnollisesti maitotuotteet säilytettiin mahdollisimman viileässä paikassa pilaantumisen estämiseksi. Voi otettiin kannellisessa rasioissa matkaan niitylle heinän tai viljan korjuuseen mentäessä ja kirnupiimä juomiseksi. Viileä lähde oli hyvä varastointipaikka niittyretkillä. Voita riitti myös myyntiin kauppaan tai

naapureille.

Kun siirryttiin separointiin, syntyi nykyistä rasvatonta maitoa vastaava tuote ja sitä juotettiin vasikoille ja sioille. Tänä päivänä se on useimpien käyttämä maitolaji vähärasvaisuuden vuoksi. Aikaisemminhan maidon korkea rasvaprosentti oli lypsykarjan tärkein ominaisuus.

Varsinainen piimäjuoma oli Haparaisen aikaan ainakin Pajarilla kokonaisuudesta maidosta hapatettu piimä eli kokkelpiimä. Se oli Helvin kertoman mukaan se varsinainen piimä.

Puusta askaroitiin paljon muutakin kuin maitoastioita kotitarpeisiin, jopa myyntiin. Erilaisia tarvekaluja puusta ja tuohesta syntyi iltapuhteina talvisaikaan; tuohikontteja kantovälineiksi ja tuohitohveleita varsinkin kesäaikaiksis kotijalkineiksi. Puuharavat, kirveen ja viikatteenvarret ja monenmoiset muut tarvekalut pyrittiin valmistamaan itse. Samoin ajokalut ja kuljetusvälineet valmistettiin ja huollettiin kotiloissa. Reet, vesikelkat, sukset, liekut ja napakelkat olivat lasten ja nuorison ilona talvisaikaan.

Jotta oli kirnuttavaa, piti saada maitoa. Iltalypsillä Helena Koiranen kotikujasilla, "hotellijana" käly Loviisa Leppänen, o.s. Koiranen.

Terveisiä Kostermaasta ja Sipilänmäeltä

Isälläni Ilmarilla oli viisi lasta. Kun hän 1980-luvun alussa kuoli 86-vuotiaana, lähestyimme me lapset eläkeikää. Vuosien kuluessa joku sai ajatuksen Ilmarin päivästä, jotta sisarukset ja meidän lapsemme tapaisivat toisiaan ja tutustuisivat toisiinsa. Samalla päätimme muistella vanhempiamme. Joukko kasvoi lastemme puolisoilla ja tietysti myös lastenlapsilla.

Tammikuun 2008 Ilmarin päivillä joku sai ajatuksen, että tekisimme yhdessä retken Karjalan kannakselle, Pyhäjärven Kostermaahan, mummolan uimarantaan, enojemme Vilho ja Onni Toivaisen kotimaisemiin.

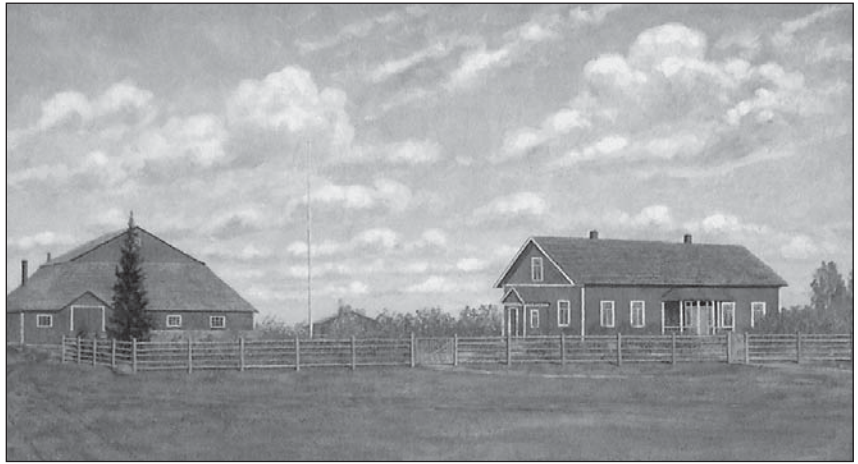
Veljen vaimo otti asian vakavasti ja tarttui siihen tomerasti, niin että elokuun alkupäivinä meitä lähti 20 hengen ryhmä veljeksiä, puolisoita, lapsia, serkkuja, pikkuserkkujakin yhteisen mummolamme uimarannalle. Matkan järjesti Pornaisten matkatoimisto ja linja-auton kuljettajana toimi tosimestarikuljettaja.

Mummolan kaikki rakennukset on hävitetty, mutta paikalle on muodostunut kaunis iso hautakumpu, joka rupe- si mielikuvissamme elämään. Rakennukset kohosivat entisen kaltaisina, puutarha viheriöi ja rakkaat ihmiset nousivat kuin kuolleista. Itse uimaranta on yhtä kaunis ja hyvä kuin lapsina ollessamme. Vain venevajat ovat kadonneet.

Toisena tuttuina kohteena meillä oli Sakkolan Sipilänmäellä ollut sukulais- talo, kummieni Ida ja Matti Laamasen talo, missä veljeni kanssa olimme sota- vuosina kesäisin olleet renkeinä ”kun isot pojat olivat sodassa”. Sieltäkin löytyi vielä vanha merkki: pihapiirin kulmauksessa ollut vanha ja iso kuusi.

Sakkolan sodassa palaneen kirkon sementtiset portaat olivat edelleen tallessa. Myönteistä huomiota herätti se, että portaitten viereen rakennettu muistomerkki, jossa kerrottiin paikalla olleesta kirkosta ja hautausmaasta, oli saanut olla rauhassa.

Kahden pitkän päivän aikana ajoimme bussillamme noin 900 kilometriä. Havaitsimme, että välimatkat Karjalan

Ida ja Matti Laamasen talo Sipilänmäen ahon laidassa ennen sotia, kuusi-kin paikallaan.

Vanha Laamasen pihapiirin kuusi on yhä paikallaan vuonna 2008.

kannaksella ovat yllättävän lyhyet. Kävimme Laatokan, Pyhäjärven, Suvannon, Taipaleenjoen ja Suomenlahden rannalla. Monien järvien rannoille on rakennettu venäläisten johtomiesten vapaa-ajan asuntoja. Pääministeri Putininkin kerrottiin olevan oma lentokenttäkin. Terijoki oli parhaiten hoidettu, vaikka rantahiekat oli viety pois. Koi- viston kirkkoa korjattiin sisältä. Sisälle emme päässeet, oven päällä luki kulttuuritalo. Monia ortodoksikirkkoja oli korjattu, mutta varsinaisesta toiminnasta emme nähneet merkkejä.

Kiviniemen koski oli yhtä komea kuin ennenkin. Taipaleenjoessa oleva Vas- kelan koski oli mielenkiintoinen uusi tuttavuus, vaikka aivan sen läheisyydes- sä olin sotakesinä heinää tekemässä Taipaleenjoen lietteellä.

Ilmarin pojat Sakkolan kirkon portail- la, Heikki, Matti ja Pentti Hakkarai- nen.

Koko Karjalan matka onnistui joista- kin etukäteisepäilyistä huolimatta hy- vin. Kiitollisina kokoonnuimme vielä muistelevaan retkeämme ja katsele- maan valokuvia, joita oli yhteensä sa- tamäärin. Eniten tietysti ilahduttaa se, että lapset ja lastenlapset saavat yh- teyttä sukuunsa ja sen juuriin. Toivon teille samaa iloa!

Matti Hakkarainen
Helsinki

Lempäälän Karjalaseuralla 69. toimintavuosi

Lahduttavaa oli Lempäälän Karjalaseuran jäsenmäärän huomattava kasvu viime vuonna. Tämän vuoden toiminta koostuu perinteisistä tarinailloista ja kesäretkestä.

Helmikuun 5. päivänä on tarinailta Pirkkalan Vanhalla kirkolla, jonka juuri valmistuneesta saneerauksesta kertoo arkkitehti Matti Klemola. Lempäälän Karjalaseura on Pirkkalan Karjala-seuran vieraana. Tilaisuuteen järjestetään yhteinen kuljetus.

Perjantaina 13.3. on Talvisodan päätymisen muistopäivä sepeleenlaskuihin.

Kevätkokous ja tarinailta on 18.3. Osuuspankin Lempäälän konttorilla. Tarinailan aiheena on ”Sakkola eilen ja tänään”. Hannu Turkinen haastattelee Sirkka Kuoppoa ja Yrjö Raaskaa.

Vanhalla asemalla 16.4. tarinaillassa Eeva-Liisa Kauttu kertoo Jääskestä, pitäjästä Kannaksella.

Mirja Auranen, Salosta, esitelmöi tekemästään Rautu-Sakkolan kansallispuvusta Vanhalla asemalla 14.5. Puku on lahjoitettu Sakkola-Museolle ja on siellä myös nähtävillä.

Sunnuntaina 17.5. on Kaatuneitten muistopäivä sepeleenlaskuihin.

Karjalaiset kesäjuhlat ovat Kuopiossa 12.-14.6.

Karjalaseuran kesäretki järjestetään heinä- tai elokuussa, asiasta tiedotetaan enemmän kevään kuluessa.

Tarinailtojen lisäksi syksyllä ovat seuran ohjelmassa Talvisodan syttymisen 70-vuotismuistopäivä 30.11. ja 6.12. Itsenäisyyspäivänjuhla sepeleenlaskuihin.

Seuran joulutervehdykset viedään Himminkotoon, Ehtookotoon ja Terveyskeskukseen.

Lempäälän Karjalaseuran puheenjohtajana jatkaa edelleen Eero Pilvinie-mi, varapuheenjohtajana Anja Kauppi-nen, sihteerinä Elsa Mäkelä ja muina hallituksen jäseninä Antti Hynnä, Markku Joursanta, Esko Kallonen, Irma Nuora ja Arvi Ruottunen. Rahastonhoitajana toimii Elsi Jaatinen.

Tietoja tapahtumista saa myös Lempäälän Karjalaseura ry:n omalta kotisivulta osoitteesta www.karjalanliitto.fi/ jäsenseurat. Kotisivut päivitetään kahdesti vuodessa. -EP

Tue Metsäpirtin
hautausmaan
kunnostamista, kartuta
Muistolehtojen rahastoa.

Tili: 435500-16875
Mietoisten Säästöpankki

Sakkola-Säätiön
60-vuotishistoriikki
Lähes 100 sivua,
värikuvin,
10 euroa kpl.
Tilaa omasi!
p. 040 730 2622

Seuraavan lehden aineistot
13.3. mennessä
toimitukseen, kiitos!

Osmo Kuisma Sakkolan Haitermaasta täytti 90 vuotta 27.1.2009 Hyvinkäällä.

Julkaisemme jokaisessa
Suvannon Seudussa tietoja
suku- ja perhetapahtumista.
Lähetä tiedot toimitukseen.
Kysythän asianosaisilta luvan
tietojen julkaisemiseen.

Neljä sakkolaisjuurista sukupolvea koolla Idan ristiäisissä 16.3.2008: Karttunen Sirkka, os. Viskari, poika Veijo, pojantytty Heidi ja pojantytöntytty Ida. Kuvan lähetti toisen pojan Kain vaimo Elina.

Sakkolan kyläkirjoja kootaan, ota yhteyttä

Valkjärvi:

Eero Kukko,
Pirttiniementie 3 A 3, 58175
Enonkoski
puh. 050 356 0865

Riiska:

Maire Saarinen e. Lamppu,
puh. 044 5586 937
Irma Havumäki e. Karppanen,
puh. 040 5646 275
Teuvo Kuparinen,
puh. 0400 612 347

Kirkonkylä, Karhola, Luprikkala, Sipilänmäki:

Antti Hynnä,
Ollilantie 11, 37500 Lempäälä
040 8490048, antti.hynna@tut.fi

Maire Kanervisto,
Ruskontie 11 as 2, 33710 Tampere
0500 579341,
leevi.kanervisto@kotiposti.net

Antti Koiranen,
Sammalpolku 9, 37550 Lempäälä
040 5514137, antti.koiranen@uta.fi

Matti Naskali,
Rautaranta 8, 28400 Ulvila
0500 721902,
matti.naskali@mknpalv.inet.fi

Tuleeko lehtesi
oikealla osoitteella?
Soita puh. 040 730 2622

Kyläkirja on hyvä lahjavihje!

Tilaa oma teos Sakkolan kyläkirja-sarjasta:

* **VILAKKALA**, Vilakkalan, Volossulan ja Kaarjanjoen
koulupiiri, 30 euroa kpl + postituskulut.

* **MUISTOJEN LAPINLAHTI**,
30 euroa kpl + postituskulut.

* **PETÄJÄRVI**, Petäjärven ja Ryhmän koulupiiri,
30 euroa kpl + postituskulut.

* **RÖYKKYLÄ**, hinta 35 euroa + postituskulut

* **SUVANNON HELMI**, Haparainen, Kelja ja Purpua,
hinta 35 euroa kpl + postituskulut

* **TIKANSAARI ja KOTILA**,
hinta 30 euroa + postituskulut

TILAUKSI AVASTAANOTTAVAT:

Marjo Ristilä-Toikka
p. 040 730 2622

marjo.ristila-toikka@kolumbus.fi

Aila Alanen p. 03-375 2852

tai 040 - 707 6164

aila.alanen@lempaala.fi

Anneli Kuisma, p. 03- 3748 410

SUVANNON SEUTU

Suvannon ympäristön kotiseutulehti
vuodesta 1957, 8 kertaa vuodessa.

Vuosikerran hinta 25 euroa

Julkaisija: Sakkola-Säätiö

Kirjapaino: Koski-Print, Valkeakoski

Toimitus: Suvannon Seutu,
Rautasemantie 375,
37550 Lempäälä

Päätoimittaja

Marjo Ristilä-Toikka, Lempäälä
Puhelin 040 730 2622
tai (03) 374 8 448
marjo.ristila-toikka@kolumbus.fi

Metsäpirtin yhdyshenkilö
on parhaillaan haussa

Vuoksenan yhdyshenkilö

Taisto Virkki, Tampere
p. 03 - 363 1750, 0400-576722
taistovirkki@gmail.com

SUVANNON SEUTU

Tilaa oma

pitäjälehtesi!

puh. 040 730 2622

Kahdeksan numeroa
vuodessa karjalaista asiaa,
historiaa, muistoja ja
nykypäivää.

Vuosikerta 25 euroa

Putkiliike P. Nuora Ky

37560 KULJU

Puh. 367 6100

SAKKOLA-SÄÄTIÖ

Hannu Turkkinen,
hallituksen puheenjohtaja,
Turkkisentie 12, 37550 Lempäälä,
puhelin 040-5814398 tai 03-3752525
hannu.turkkinen@kotiportti.fi

Matti Naskali, sihteeri,
Rautaranta 8, 28400 Ulvila,
p. 02-538 0855, 0500-721902
matti.naskali@mknpalv.inet.fi

VALTUUSKUNTA

Hannu J. Paukku, puheenjohtaja,
Harjatie 5, 32210 Loimaa
puh. 0500-741296
hannu.paukku@punkalaidun.fi

Esko Kallonen, varapuheenjohtaja
Kukkolantie 4, 37560 Lempäälä
p. 03-3676603, 040-5540747

SAKKOLA-SEURA

Leena Rantakari, puheenjohtaja
Haapaniemenkatu 16 A 142,
p. 09-710 846, 040-514 1682
leena.rantakari@elisanet.fi

HOVINKYLÄSEURA

Mirja Antila, puheenjohtaja
Kitarakuja 1, 01390 Vantaa
mirja.antila@kolumbus.fi
p. 050 599 6936

**PITÄJÄMME
INTERNETISSÄ**

www.sakkola.fi
www.metsapirtti.net

**www.
vuoksela-seura.fi**

METSÄPIRTTI SEURA RY

Kalevi Hyytiä, puheenjohtaja
Norppakuja 6A, 01480 Vantaa
p. 04050 22750
kalevi.hyytia@metsapirtti.net

Anja Kuoppa, varapj
p. 0442 844 330
anja.kuoppa@gmail.com

Helka Korpela, sihteeri
Kalevan puistotie 13 C 58
33500 Tampere
p. 040 565 0905
helka.korpela@kolumbus.fi

METSÄPIRTTIKERHOT:

TAMPEREEN METSÄPIRTTIKERHO

Helka Korpela
Kalevan puistotie 13 C 58
33500 Tampere
p. 040565 0905
helka.korpela@kolumbus.fi

ETELÄ-POHJANMAA

Esko Lylander
Mustikkatie 1, 66400 Laihia
p. 050 5997 720

Anja Paksu
Tammistontie 4 b 4, 65300 Vaasa
p. 040 5239 466
anja.paksu@saunalahti.fi

UUSIKAUPUNKI

Anneli Virtanen
Pappilankuja 15, 23600 Kalanti

TURKU

Aila Martelius-Mäkelä, puh. joht.
Eeronpolku 6, 23100 Mynämäki
p. 050 5948 712
aila.martelius@nettikirje.fi

Niilo Kiiski, sihteeri
Tennaritie 7, 21200 Raisio
puh. 050 357 5767
niilo.kiiski@dnainternet.net

METSÄPIRTTI- JÄRJESTÖT TMK

Aila Martelius-Mäkelä, puh. joht.
Eeronpolku 6, 23100 Mynämäki
p. 050 5948 712
aila.martelius@nettikirje.fi

Yrjö Koskinen
p. 040 5784 724
yv.koskinen@luukku.com

Ilmi Pesonen
p. 040 7306 166
ilmi.pesonen@welho.com

KIRVESMÄKI KERHO RY

Mauri Ukkonen, puheenjohtaja
Ojahaanpolku 8 B 23
01600 Vantaa
p. 0509192629

METSÄPIRTTI ARKISTO

Mynämäen kirjasto
Yhteyshenkilöt:
Kari Ahtiainen p. 0445843107
Markku Lemmetti
02-4310956, 050-5119720
marku2@saunalahti.fi

VUOKSELA-SEURA ry

Tapio Sihvo, puheenjohtaja
Formupojantie 8, 14500 Iittala
p. 03-6765024, 040-5411502
tapio.sihvo@gmail.com

Kauko Komonen, varapj
Linvallinkatu 4 A 1, 30100 Forssa
kauko.komonen@surffi.net
p. 03-4224883, 040-5020487

Sihteeri 1.1.2009 alkaen ?
Haku päällä; jos olet kiinnostunut
tehtävästä, ota yhteyttä pj tai vpj

Sukututkimusasiat
Pentti Warvas,
Tervatie 25, 03100 Nummela
pentti.warvas@dnainternet.net
p. 019 - 334 606

Internet-asiat (vuoksela-seura.fi)
Tuula Nieminen
Erätie 26, 33800 Tampere
p. 03-2231400, 0400-833386